

www.caferilik.com

Eserin adı: Ehl-i Beyt Fıkhlında Oruç ve Hükümleri
Hazırlayan: Kevser Yayınları
Yayınevi: Kevser
Telif Hakkı Saklıdır.

KEVSER SÛRESİ

Rahman, Rahim Allah'ın Adıyla
"Şüphesiz biz, sana Kevser'i verdik.
Şu hâlde Rabbin için namaz kıl ve tekbir
alırken, namazda ellerini boğazına kadar kaldır.
Doğrusu asıl soyu kesik olan, sana kin duyandır."

EHLİBEYT FIKHINDA ORUÇ VE HÜKÜMLERİ

ISBN 975-6640-01-4

**Kevser Yayınları
Horhor cad. No: 78/3 Fatih - İst.
Tel: 534 35 28 / Fax: 631 36 01**

www.kevser.net

İÇİNDEKİLER

Takdim.....	9
-------------	---

RAMAZAN AYI / 11

Ramazan Ayı ve Oruç	14
Orucun Hikmeti ve Yararları.....	16
Oruç ve Sıhhat	16
Oruç ve Günahtan Sakınmak.....	19
Oruç ve Allah'a Tazim.....	23
Oruç ve Allah'a Şükretmek.....	23
Oruç ve İradenin Güçlenmesi	25
Oruç ve Gönül Berraklığı	26
Oruç ve Sabır	27
Oruç ve Kanaat Etmek	29
Oruç ve Fakirlerle Dert Ortaklığı	31
Oruç ve Düzen.....	33
Orucun Aşamaları	34
Ramazan Ayı, Kur'ân'ın İnişi ve Kadir Gecesi.....	36
Kadir Gecesi.....	38
Hadislerden Örnekler	43

ORUÇ HÜKÜMLERİ / 53

1. Bölüm: Hilâli Görme Hükümleri.....	55
2. Bölüm: Şüpheli Günün Hükümleri.....	63
3. Bölüm: Orucun Farz ve Sahih Oluşunun Şartları	66
Yolculukta Oruç Hükümleri	68

4. Bölüm: Niyetle İlgili Hükümler	78
5. Bölüm: Orucu Bozan Şeyler	81
1-2- Yemek ve İçmek	81
3- Oruçluyken veya Diğer Hâllerde İstimna	84
4- Cinsel İlişkide Bulunmak.....	86
5- Kafanın Tamamını Suyu Sokmak.....	87
6- Boğaza Yoğun Toz Kaçırarak	91
7- Yalan İsnat Etmek	92
8- Kasıtlı Olarak Cünüp Hâlinde Sabahlamak....	94
9- Sıvı Maddelerle Tenkiye Yapmak.....	102
6. Bölüm: Oruçlu İken Sakınılması Gereken Şeyler .	103
7. Bölüm: Orucun Kazası ve Keffareti.....	108
Orucun Keffareti ve Miktarı.....	113
Sadece Kazayı Gerektiren Durumlar	118
8. Bölüm: Oruçla İlgili Diğer Hükümler.....	125
a) Hayız, Nifas ve İstihaze Kanı Gören Kadınla İlgili Hükümler	125
b) Hamile ve Süt Veren Kadınlar	127
c) Hastalık ve Doktorun Men Etmesi	128

TAKDİM

Ömründen bir hayli asır almış dünyamızda yaşayan Benî Adem, yüz yıllardır hakikati ararken serap peşine düşmüş ve dünyamız kadar yaşlanarak yorgun düşmüştür. Kimi zaman nef-sinin esiri olmuş, kardeşini öldürmüş; kimi zaman Karun'un sarayını ve sermayesini görüp "Keşke bizim de bunca servetimiz olsaydı!" diyerek değerlerini saray ve sermaye üzerine kurmuş-tur; ancak çok geçmeden bir depremle, gözleri ve gönülleri esir alan sermaye gücünün çok kısa bir zamanda yok oluşunu ve değerlerinin çöküşünü seyre durmuştur. Başka bir zaman ve coğrafyada, "Ben sizin en büyük Rabbiniz ve sahibinizim." diyen Firavunî güçlerin halkalı köleleri olmuş ve değerlerini güç temeli üzerine kurmuştur; ancak yine çok geçmeden kendini yenilmez ve yıkılmaz güç olarak kabullendiren Firavun ve avazesi, Nil Nehri'nin serin sularında gark olup giderken kitlelerin kalplerine kazınan güç putunu da kendisiyle götürmüştür.

Böylece insanlık tarihi, mutlak hak kaynağından kopuk olduğu için deneme-yanılma yöntemiyle yaşanıp gitmekte; arkasına baktığında, keşkeler ve yıkılmış değerlerle(!) oluşan bir çöplük ve harabe görmektedir. *"Andolsun asra (geçmiş zamanlara), insan ziyan etmiştir."* (Asr, 1)

Geçmişinde keşkeler ve hüznler olmayan, geleceğe ise umutla bakıp endişelenmeyen bir topluluk ise, her zaman var olmuştur ve olacaktır da. Bu toplumun mutluluk sırrı, değerlerini gerçekçi seçmeleri ve mutlak Hak'tan almalarıdır.

"Ancak (mutlak hakka) iman edenler ve salih amel (gerçekçi değerleri) işleyenler hariç. Onlar ki birbirlerine hak yolda yürümeyi ve bu yolda direniş göstermeyi tavsiye ederler." (Asr, 2-3)

Herkesin malumu olduğu gibi mutluluk ucuz ve basit yollar-
dan kazanılmıyor; bu mutluluğa erişmenin bir bedeli ve karşılığı
vardır. Ebedi saadet ve mutluluğu yaratan, bizleri ona ulaştıran
yolu ve bu yoldaki işaretleri de tanıtmıştır. Önemli olan o tanıtana
iman etmek (güvenmek) ve O'nun bu yola koyduğu işaretlere
(salih amellere) uymaktır.

Saadet yolunun işaretlerinden biri, her yıl sayılı günlerde (ra-
mazan ayı) sadece ve sadece hakkın rızasını kazanmak için oruç
tutmaktır. Oruç tutmak sabırdır; bu yolun yolcularının azığıdır;
tehlikelerden, serap ve sapmalardan koruyan işarettir.

Bu bilinç oruç tutmanın hikmeti ve marifetidir. Bu uzunca ve
tehlikelerle dolu saadet yolu, geçmişte olduğu gibi günümüz ve
gelecekte de olağanüstü hadiseler ve olaylara şahit olacaktır. Bu
olağanüstü koşullarda da seraba kapılmadan ve sapmadan yolcu-
luğa devam etmemizi sağlayan işaretçiler koymuştur yüce yara-
tan bu yola. Bu işaretçiler ise zaman ve mekan değişikliğinde
yolun tehlikelerini bizzat teşhis eden hayattaki müçtehitlerdir.
Taklit mercileri, yolculuk esnasında kılavuzluk eden ve dinin fıkıh
bölümünü yolculara gösteren işaretçilerdir.

Elinizde bulunan bu çalışma iki bölümden oluşan bir eserdir.
Birinci bölüm, salih amellerden olan orucun hikmeti ve farz kılınışı
sebeplerini içerir. Bu bölüm ayet ve hadislerden yola çıkarak,
Yayınevimiz tarafından konuya mukaddime niteliğinde hazırlan-
mıştır. **İkinci bölüm** ise, bu işaretin (orucun) ne anlamlara geldiği-
ni, nasıl uygulanmasını gerektiren uygulama biçimlerini anlat-
maktadır.

Bu bölüm, zamanımızın büyük müçtehitlerinden olan Aye-
tullah Uzma Seyyid Ali Hamenei'nin oruçla ilgili fikhî hükümlerini
içermektedir.

Mutluluk ve saadete erişmemize, salih amellerimizi sahih bir
şekilde uygulamamıza yardımcı olur umuduyla bu eseri oku-
yucularımıza takdim ediyoruz.

Kasım (Ramazan) 2001
KEVSER

RAMAZAN AYI

Mübarek ramazan ayı Allah'ın ayıdır. Ramazan ayı tüm semavî kitapların indiği aydır. İnsanların hakla batılı birbirinden ayırt etmesi için indirilen Kur'ân ayıdır. Ramazan ayı Kur'ân'ın baharıdır. Resulullah (s.a.a) efendimizin katlandığı riyazetler sonucu kendisine sunulan Kur'ân ayıdır. Ramazan ayı, azametini anlamının mümkün olmadığı ve ibadeti bin aydan üstün olan Kadir gecesinin sahibidir.

Ramazan ayı, muttakîlerin yılbaşısıdır. Ramazan ayı, takva ayıdır; bütün elbiselerden hayırlı olan takva elbisesini kazanma ayıdır. İnsanların kendi nefislerini ıslah etme ayıdır. İnsanın alışageldiği şeylerden kopma ayıdır. Nefsi günah yapmamaya alıştıрма ayıdır. Hayvanî eğilimleri kontrol altına alarak gönle nur ve safa kazandırma ayıdır.

Bu ay hakkı savunmak, batıla ve batıl yanlısı zorbacılara boyun eğmemek, temiz olmayan her şeye göz ve kulak kapamak sonucu, alıp verilen nefeslerin tesbih ve uyumanın Allah katında ibadet sayıldığı aydır.

Bu ay, diğer aylarda şeytan ve tağuta karşı verilecek mücadele için, azık toplama ve donanma ayıdır. Mücadelede katlanılması ve aşılması gereken zorlukla-

ra, ruhî ve cismî açıdan hazırlanış ayıdır. Geçici sınırlamalarla nefsi zor hadiseler karşısında direniş göstermeye ve teslim olmamaya alıştırma ayıdır.

Hız. Ali'nin (a.s) buyurduğu gibi, "ihlâs ruhunu güçlendirme" ayıdır. Bu ay hayvanî eğilimleri mutedil kılma ayıdır.

Bu ay, rahmet, bereket ve mağfiret ayıdır. Günah yük-leriyle ağırlaşan sırtları hafifletme ayıdır. Esaret zincirine vurulmuş ruhları özgürlüğe kavuşturma ayıdır.

Resulullah efendimizin (s.a.a) buyurduğu gibi: "Açlık ve susuzluğuyla büyük susuzluk günü olan ve hiç kimsenin başkasına yardım edemeyeceği ve herkesi unuttuğu kıyamet gününü hatırlatan aydır."

İmam Sadık'ın (a.s) buyurduğu gibi, fakirle zenginin eşit olduğu, Allah'ın zengine açlık ve susuzluğun zorluğunu tattırdığı aydır. Bu ay etrafımızda bizimle birlikte yaşayan yoksul, yetim ve miskinlerin azıcık da olsa derdini ve acısını anlama ve onların durumunu bizzat yaşama ayıdır. Dünyanın dört bir yanında zulme maruz kalan ve yardım talebinde bulunan, inançlarını yaşamak uğruna her türlü baskı ve hakarete uğrayan ve hakları elinden alınan insanların seslerini dinleme ve kendine gelme ayıdır.

Bu ayda insanlar Allah'ın ziyafetine davet edilmişlerdir. Geceleri en üstün geceler, gündüzleri en değerli gündüzler ve saatleri en uğurlu saatlerdir.

Bu ay, cennet kapılarının açık, cehennem kapılarının kapalı ve şeytanın zincire vurulduğu aydır. Yüce Allah'ın dualara icabet ettiği ve kendini çağırnlara "Lebbeyk" dediği aydır.

Ramazan ayı, tüm kâinatın yaratıcısına hamdüsenada bulunma, O'na ibadet ve kulluk etme, O eşsiz mabudu her zamankinden daha çok övme ve anma ayıdır.

Ramazan, dua ayıdır. Bu ay, özellikle mübarek Kadir Gecelerinde alabildiğine ibadet ve dua ile meşgul olmak ve Allah'a yalvarıp yakarmak ayıdır. İnsanın dua aracılığıyla yüce Allah ile arasındaki manevî bağı geliştirme ve O'na her zamankinden daha çok yaklaşma ve önemli lütuflara mazhar olma ayıdır...

Ramazan, tövbe ve Allah'a dönüş ayıdır. Hayatlarında kötü işlere bulaşanların oruçla kendilerini kurtarma ve ruhlarını temizleme, sabah vaktinin sessizliğinde yüce Allah'a yönelerek gönüllerini huzurla doldurma ayıdır.

Bu ay, karanlıklardan ışığa; takva ve ahlâkî erdemlerin ışığına, tövbe ve Allah'a doğru dönüşün aydınlığına... ve yüce Allah'ın sevgi ve rahmetinin nuruna... çıkma ayıdır.

Bu ay maddeden ve maddî bağlardan kurtulma ayıdır. Bu ay, hayvanî âlemden kurtulup, melekler âlemine yüceliş ayıdır. Kısacası bu ay, öze dönüş ayıdır.

RAMAZAN AYI VE ORUÇ

"Ey inananlar sizden öncekilere farz kılındığı gibi, oruç size de farz kılındı. Umulur ki sakınırsınız."¹

Oruç İslam dininin yapıcı ve insanoğlunu kendi fıtratına doğru yönlendiren hükümlerinden biridir. Allah'ın bi-ze emrettiği her şeyde bizim için mutluluk, hayır, yüceliş ve mükemmellik vardır. Aynı şekilde yasakladığı her şey de bizim için zararlı, maddî ve manevî çıkarlarımıza ters düşen şeylerdir. Yüce Allah her şeyi bilir. O bizim yapacağımız şeylere muhtaç değildir. O her türlü eksiklikten münezzehtir. Yüce Allah mutlak hayırdır. O kulları için ancak hayır ve mutluluk ister.

Başka hükümlerde olduğu gibi bu hükmün de tüm yararlarını bilmek ve felsefesini tam olarak kavramak normal insanlar için imkansızdır. İnsanoğlunun sınırlı bilgisi ve Kur'ân-ı Kerim'in tabiriyle ona verilen az bilgi, gizli sırların tümünü keşfetmeye ve meçhulleri öğrenmeye güç yetiremez.

O hâlde, bir hükmün hikmetini ve felsefesini ayırtılarıyla bilmemek, onu uygulamamaya veya o hususta gevşek davranmaya neden olmamalıdır.

1- Bakara, 183

Biz, oruçla ilgili olarak Kur'ân-ı Kerim, Resulullah (s.a.a) ve pak Ehlibeyti'nden nakledilen hadisler ışığında birtakım faydalar sunmağa çalışacağız.

Şunu da hatırlatmakta yarar vardır ki, İslâm'ın emir ve yasaklarından herhangi birinin yarar ve zararlarından söz ederken bazı basit düşünceli insanlar, işin sadece cismî ve sağlık veya daha ötesi sosyal yönüne dikkat ederler. Oysa bu emir ve yasaklara uymak, Allah'ın rızasını kazanmak ve O'na itaat etmek amacıyla yapılmaz, aksine sadece söz konusu yararları elde etmek veya söz konusu zararlardan sakınmak amacıyla yapılırsa, bu hükümlerden amaçlanan hedefe asla ulaşılmaz. Bütün hükümlerde amaçlanan asıl hedef ve varılması istenen şey, Allah'a kulluk sunmak ve O'na teslim olmaktır.

Bu yüzden oruç, mutlaka Allah'ın rızasını kazanmak ve O yüce yaratıcıya yaklaşmak amacıyla tutulmalıdır. Bu-nun dışında herhangi bir amaç ve niyetle tutulan oruç batıldır. Niyetsiz ve Allah'ın rızasını kazanma amacıyla tutulmayan bir oruç, birtakım maddî yararlar sağlayabilir; ancak bu durumda yapıcı bir ibadet olan orucun yapıcılığından ve ruhsal yararlarından söz edilemez. İnsan kendi teşhisine tapmamalı, kendi teşhisine kulluk sunmamalı, sadece Allah'a teslim olmalı ve O'na kulluk sunmalıdır.

Evet, yüce Rabbe teslim olarak İslâm hükümlerinin hikmet ve felsefesini araştırır, Kur'ân-ı Kerim ve hadisler ışığında bu hususta birtakım bilgiler edinirsek, söz konusu ibadeti daha bir içtenlikle yapar ve ona olan imanımız daha da artar.

ORUCUN HİKMETİ VE YARARLARI

Orucun sayısız maddî ve manevî faydaları vardır. Vücuda şifa verir, cana güç ve kudret kazandırır. İnsanı cismanî rezilliklerden temizler; doğru ve faydalı fertler eğitmede, düzenli ve müreffeh bir toplum kurmada son derece etkilidir. Nefsin ıslahında ve arıtılmasında, insanın tek düze bir yaşamdan sıyrılmasında ve vücudun ihtiyaçlarını teminden başka bir şey düşünmeme hastalığından kurtulmasında çok önemli rolü vardır. Ancak biz orucun sadece bazı faydalarına değineceğiz.

Oruç ve Sıhhat

İnsanı kemale doğru götüren orucun tıbbî ve sıhhi yararları, sayılmayacak kadar çoktur. Hemen hemen herkes tarafından az veya çok bilinen bu yararları tekrarlamaya ve hepsini açıklamaya gerek olmadığından, biz burada bunların bazılarını özetle değinmekle yetineceğiz.

Mide ve sindirim sistemi, insanın en çok çalışan organlarından. Günde normal olarak üç defa yemek yenilerek alınan gıdaların sindirimi, ayrımı, gerekli olanların emilmesi ve gereksiz olanların atılması için sindirim sistemi bütün gün boyunca durmadan çalışır. Oruç, bir yandan bu organların çabuk yıpranmasını engelleyerek onların dinlenip yeni güç kazanmalarını sağlarken, diğer yandan sağlık açısından önemli tehlikelere yol açan birikmiş yağların dışarıya atılmasını ve azalmasını sağlar.

Bazı tembel ve gevşek kimselerin tam imanla olmasa da bari sıhhi yararlarını göz önünde bulundura-

rak oruç farızasını yerine getirmeleri ve onun çeşitli yararlarından faydalanabilmeleri için nakledilen hadislerde apaçık bir şekilde orucun cismî yararlarına da değinilmiştir.

Bu hususla ilgili olarak Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: *"Oruç tutun ki sağlam ve sıhhatli olasınız."*¹

Yine diğer bir hadiste şöyle buyurmuştur: *"Mide bütün hastalıkların kaynağıdır. Açlık ise, bütün ilaçların başıdır."*²

Oruçlu kişinin gün boyunca tuttuğu orucu iftardan sonra aşırı yiyerek telafi etmeye çalışmaması durumunda o sıhî faydaların daha iyi elde edilebileceği açıktır.

Tıp biliminin gelişmesi sonucu bazı uzman doktorlar yemek ve içmekten perhiz edip oruç tutmanın, tedavi için en iyi metot olduğunu tespit etmişlerdir. Bu konuda bir uzman şöyle demektedir: "Oruç aracılığıyla tedavi metodu öylesine mucizeler yaratmaktadır ki bu metodun uygulanması hâlinde pratik ve cerrahi tıp alanında birçok metot değişikliği meydana geleceği kesindir. Çünkü oruç tıp bilimine yepyeni ufuklar açmakta ve hastalıklarla mücadele alanında bu bilime çok etkili bir silah kazandırmaktadır. Bu, çok değişik şekillerde kullanılabilen ve çeşitli hastalıkların tedavisini mümkün kılabilen bir silah olup çeşitli hastalıklara neden olan birçok şeyle mücadele ve birçok hastalığı iyileş-

1- Bihar'ul-Envar, c.96, s.255

2- Sefinet'ul-Bihar, Tıbb mad.

tirme alanında olumlu sonuçlar vermiş, istenen amaca ulaştırmıştır."¹

Orucun tıbbî ve sıhhî yararları üzerine yapılan araştırmalar bu kadarla bitmiyor. Bu konuda daha pek çok ilginç araştırmalar vardır. Bu konuda daha çok bilgi sahibi olmak isteyenler, bu dalda yazılan kitaplara başvurabilirler.

Dar görüşlülerin sanılarının tam tersine sağlıklı kimseler için orucun hiçbir zararı yoktur. Oruç tutamamayan durumdaki hastalar ise, bu emirden muaftırlar. Ayrıca bir hastanın oruç tutması hâlinde hastalığı artacak veya uzun sürecektse, oruç tutmakla günah işlemiş olacağı gibi tuttuğu oruç da Allah katında kabul olmaz. Orucun kendisine zararlı olduğunu bilen birisi oruç tutmamalı, tamamen iyileştikten sonra yediği günler sayısınca kaza etmelidir.

Oruç, sağlığa zararlı olmadığı gibi vücut sağlığı için son derece yararlı bir ibadettir. Kendileri oruç tutmamakla yetinmeyip başkalarının da oruç tutmasını engelleyen ve orucun ülsere yol açtığını sanan bazı mideperestlerin bu iddiaları tamamen geçersiz ve asılsızdır. Bu tür saçma yalanlar, tembel ve midelerinin esiri olan zavallıların tek bahaneleridir. Böyleleri insanlığın özelliği olan azim ve iradede yoksundurlar.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, orucun cismî ve sıhhî faydaları inkâr edilemeyecek kadar açıktır. Ancak orucun en önemli yararları onun sadece sağlık üzerindeki etkileri değildir. Ne yazık ki orucun faydaları üze-

1- Yeni Metot, Oruç. Alexis Sofori

rinde araştırma yapanlardan bazıları sadece onun bu yönüne dikkat çekmişlerdir. Oysa orucun en önemli yararları onun manevî boyutuyla ilgilidir. İnsanın kendisini hata ve kötülüklerden arındırması ve eğitip yetiştirmesi konusunda orucun manevî etkileri, cismî etkileriyle kıyaslanamayacak kadar değerli ve önemlidir.

Kaldı ki, söz konusu tıbbî yararları bile, İslâm dininin asaletini göstermektedir. Çünkü bu fıtrata dayalı semavî kurallar, bundan on dört asır önce yüce Allah'tan başkası tarafından gerçekleşmesi mümkün olmayan bir kapsam ve derin görüşlülükle zamanın cahil Arap ortamında öylesine tesis edilmiştir ki çağımızın medenî tıp bilginleri kendi dallarında bunca ilerlemiş olmalarına rağmen her geçen gün onun bilim ve hikmetinin ancak küçük bir kısmını an-layabilmekte ve keşfetmektedirler.

Oruç Ve Günahtan Sakınmak

Oruç, takva ve sakınma ruhunun oluşmasında ve onu güçlendirmede önemli rol oynayan bir unsurdur. Kurân-ı Kerim orucun bu büyük yararına *"Umulur ki sakınırsınız."* ifadesiyle işaret etmiş ve bu ibadetin takva elde etmede önemli bir etken olduğunu açıklamıştır.

Takva ve Allah'tan korkarak günahtan sakınma, bir Müslümanın kendisini eğitmesinde, ıslah etmesinde ve in-sana layık bir şahsiyet kazanmasında çok önemli rol oynar. İşte bu pek değerli sonuca ulaşabilmek içindir ki, ramazan ayında günahlardan sakınmak, ibadetlerin en üstünü olarak gösterilmiştir.

Peygamber efendimiz (s.a.a) bir hutbesinde Müslümanlara mübarek ramazan ayının faziletlerini anlatırken, Hz. Ali'nin (a.s) kendilerine *"Bu ayın en iyi ameli nedir?"* diye sorması üzerine şöyle buyurmuştur: *"Ey Ebu'l-Ha-san! Bu ayda en iyi amel, takva ve Allah'ın haramlarından kaçınmaktır..."*¹

Oruç tutan kimse, orucunun mükemmel olmasının tek şartı olan bu ilâhî görevi yerine getirmekle, kendinde takva ruhunu canlandırır. İnsanın kendisini kontrol etmesi bu ayda ve oruç hâlinde çok daha kolaydır. Çünkü açlık, susuzluk ve oruçlu olmanın beraberinde getirdiği diğer kısıtlamalar, isyankâr olan hayvanî içgüdüler ve arzuların yaktığı ateşi önemli ölçüde söndürür. Geçici olsa bile akıl ve canı şehvetlerin pençesinden kurtararak oruçlu kimse için takva ve sakınmaya elverişli bir eğitim ortamı hazırlar. Böylece bir ay boyunca tekrarlanan bu eğitim, denetim ve sürekli kendini kontrol ediş sonucunda, gûnahtan sakın-masını sağlayacak bir "koruyucu güç" oluşur. Bunun doğal bir sonucu olarak da o insanda günah, kötülük ve yanlışlıklardan çekinme huyu, bir alışkanlık olarak kök salmaya ve gide-rek gelişmeye başlar. Bu bir aylık denetimin kendisine kazandırdığı tecrübe sonucu ramazan ayından sonra da söz konusu çekinme ve sakınmayı sürdürür. Böylece Kur'ân'ın tabiriyle insanın kerametinin kendisine bağlı ol-duğu "takva"nın yüce makamına sonsuza dek sahip olmak üzere erişebilmeyi başarır.

1- Vesail'uş-Şia, Kitab'us-Savm, c.7, s.228

Takva, insana birçok şey kazandırır. Biz sadece birkaçına değinmekle yetiniyoruz:

a) Takvalı kimse, hayatında hiçbir zaman şaşırıp kalmaz. Her türlü hadisede nasıl hareket edeceğini ve ne yapacağını bilir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurur: **"Kim Allah'tan korkup-sakinirse, Allah ona bir çıkış yolu kılar."**¹

b) Takva sahibi insan, karşılaştığı tüm hadiselerde hakla batılı birbirinden ayırt edebilir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurur: **"Ey inananlar, Allah'tan korkup-sakinirseniz, O size (hakla batılı, hayırla şerri) ayırt etme kabiliyeti verir."**²

c) Takva sahibi insan, işlerinde devamlı kolaylık görür. Nitekim yüce Allah şöyle buyurur: **"Kim Allah'tan korkup-sakinirse, Allah onun işine bir kolaylık verir."**³

d) Takva, insanlara hem gökten, hem de yerden sayısız bolluklar ve bereketler inmesini sağlar. Nitekim yüce Allah şöyle buyurur: **"Eğer o ülkelerin halkı inanıp kötülüklerden sakınsalardı, elbette üzerlerine gökten ve yerden bolluklar ve bereketler açardık; fakat onlar ya-lanladılar, biz de onları kazandıkları nedeniyle yakaladık."**⁴

Gerçek takvalı insana tahmin edemediği ve hesaplayamadığı yerden rızık ulaşır ve sıkıntısı giderilir. Nite-

1- Talak, 2

2- Enfâl, 29

3- Talak, 4

4- A'râf, 96

kim yüce Allah şöyle buyurur: "Kim Allah'tan korkup-sakı-nırsa... Allah onu ummadığı yerden rızıklandırır."¹

e) Kur'ân-ı Kerim bütün insanların hidayeti için gönderilmesine rağmen kendisinden ancak takva sahiplerinin yararlanabileceğini vurguluyor. Kur'ân'ın nuerundan ve i-çermiş olduğu hidayet belgelerinden sadece takvalılar faydalanırlar. Nitekim yüce Allah şöyle buyurur: **"Bu, kendisinde asla şüphe olmayan bir kitaptır. Takva sahiplerine yol göstericidir."**²

Müminlere şifa ve rahmet olarak indirilen Kur'ân-ı Kerim, zalimlere kendi yaptıklarından dolayı asla yarar sağlamaz. Nitekim yüce Allah şöyle buyurur: **"Biz Kur'ân'dan müminler için şifa ve rahmet olan şeyleri indiririz. Oysa o, zalimlere ziyan artırmaktan başka bir katkıda bulunmaz."**³

Şimdiye kadar söz konusu edilen hususlar, takvanın dünyevî sonuçlarından bazılarıydı sadece. Takvanın birçok uhrevî semereleri de vardır. Bunlardan en önemlisi takvanın keramet ölçüsü olmasıdır. Nitekim yüce Allah şöyle buyurur: **"Ey insanlar! Biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi milletlere ve kabilelere ayırdık. Şüphesiz Allah katında sizin en üstün olanınız (ırk ya da soyca üstün olanınız değil), en çok korunanızdır..."**⁴

1- Talak, 3

2- Bakara, 2

3- İsrâ, 82

4- Hucurât, 13

Bu hususta fazla bilgi edinmek isteyenler, ilgili ayet ve hadis kitaplarına bakabilirler.

Oruç ve Allah'a Tazim

Orucun farz kılınması, insanlara doğru yolu göstermesine ve onları hidayet etmesine karşılık, Allah'a tazimde bulunmak içindir. Oruç tutmak, insanoğluna Kur'ân'ı indiren Allah'ın ululuğunu ve büyüklüğünü fiilen izhar etmek içindir. Nitekim yüce Allah oruçla ilgili ayette şöyle buyurmuştur: **"(Size oruç farz kılındı)... Sizi hidayet etmesine karşılık Allah'ı ululamanız için."**¹

Oruç, nasıl tutulursa tutulsun, nasıl yerine getirilirse getirilsin, dış görünüş itibariyle Allah'ın büyüklüğüne delâlet eder, yüce Allah'a tazim sayılır. Çünkü orucun ve bedensel ihtiyaçlara bir süre ara verme eyleminin dış görünüşü, halis niyeti içerse de, içermese de, yüce Allah'ın azametini ve ululuğuna delâlet eder.

Oruç ve Allah'a Şükretmek

Oruç, indirdiği kitap vasıtasıyla hak ile batılı birbirinden ayıran Rabbe şükür ifadesidir. Nitekim yüce Allah oruçla ilgili üç ayetin sonunda şöyle buyurmuştur: **"...Umulur ki şükredersiniz."** Orucun Allah'ın nimetlerine, özellikle en büyük nimeti olan Kur'ân-ı Kerim'in indirilmesine karşılık bir şükür ifadesi olarak nitelendirilişi, ancak oruç ibadetinin anlamını, hakikatini kapsamasına bağlıdır. Eğer orucun anlamı tam olarak bilinir ve orucun hakikatine uygun olarak gerçekleşirse,

1- Bakara, 185

böyle bir oruç şükür olarak nitelenebilir. Başka bir ifadeyle oruç o zaman şükür sayılabilir ki, tabiatın kirliliklerinden arınma ve nefsin en büyük arzu ve isteklerine ara verme eylemi, sırf Allah'ın rızasına yönelik olarak yapılmış olsun.

İnsan orucu tam anlamıyla ve sadece Allah'ın rızasını kazanmak için tutarsa, o zaman şükür sayılabilir. Ancak sırf Allah'ın rızasını kazanmak için tutulmazsa, şükür ifadesi olarak algılanamaz; çünkü şükür verilen nimetleri kendi yerinde ve amacına uygun olarak kullanmak demektir. Oruçla ilgili olarak bunun gerçekleşmesi birtakım şartlara bağlıdır. Bu şartların en önemlisi, orucun ihlâsla, halis niyetle tutulması, gerçek anlamının bilinmesi, felsefe ve hikmetlerinin idrak edilmesidir.

Bu yüzden, ayette orucun Allah'ı ululamak için tutulduğunu ifade eden cümleyle onun bir şükür ifadesi olduğunu açıklayan cümle arasında fark vardır. İlk cümlede net bir ifade kullanmıştır; ancak ikinci cümlede "Umulur ki" fiiline yer verilmiştir. Bu, orucun birtakım şartlara bağlı olduğunu gösterir. Nitekim oruçtan amacın takva olduğunu bildiren ayette de böyle bir ifade kullanılmıştı; her iki yerde de verilmek istenen mesaj aynıdır. Yani, ancak şartları gözetilerek tutulan oruç insanın takvalı olmasını sağlar ve böyle bir oruç şükür ifadesi sayılır. Aksi takdirde oruç Allah'a karşı yapılan tazimden başka bir şey olmaz. İnsan böyle bir oruçla ramazan ayının bereketlerinden hakkiyle yararlanamaz. İnsana açlık ve susuzluktan başka bir

şey kalmaz, tabiat âleminde melekler âlemine yükselmez.

Oruç ve İradenin Güçlenmesi

Şehvet ve içgüdülerin insan üzerindeki hakimiyeti, ha-kimiyet türlerinin en tehlikelisi olup insanı tamamen güçsüz ve tutsak bir hâle getirir; insanı alçaklık ve rezalet uçurumuna iter. İslâm'ın şehvetlerin sultasına karşı mücadeleyi, yiğitçe ayak diremeyi ve şehvetlerin zorlayıcı gücü karşısında dağ gibi iradeyle dikilmeyi "büyük cihat" olarak adlandırmasında yatan asıl hikmet de bu olsa gerek.

İlmihâl kitaplarında açıklanan şeylerden kaçınmaktan ibaret olan oruç, gerçekte insanın kendi benliğinin istekleriyle savaşıması ve kendinde bulunan içgüdülere karşı direnmesidir. Bunun defalarca tekrarlanması ve insanın kendini sürekli eğitmesi, iradenin güçlenmesine yol açar. Canı, arzu ve isteklerin sultasından kurtararak özgür kılar. Çünkü kendisine önceden helâl olan şeylerden sakınan kimse, Allah'ın haram kıldığı şeylerden de kolaylıkla kaçınabilir. Nitekim müminlerin emiri Hz. Ali (a.s) şöyle buyurur: *"İnsanların en üstünü, nefsinin isteklerine karşı mücadele eden ve en güçlüsü de bu isteklere karşı zafer kazanan kimsedir."*¹

Dolayısıyla oruç tutanlar, halkın en iyileridirler. Çünkü onlar nefislerinin isteklerine karşı mücadele etmektedirler. Eğer gayret eder de tuttukları bu oruçla

1- Gurer'ul-Hikem

nefislerine egemen olmayı becerirlerse, halkın en güçlüleri de onlar olacaklardır elbet.

Oruç ve Gönül Berraklığı

Oruç, insanın derinliklerinde bilgi ve anlayış meşalesini tutuşturur:

"İçini yiyecekten temizle ki

Onda bilgi ışığını göresin."¹

Oruç, şehvetlerin ve şeytanî tutkuların egemenliğinin, yerini takva ve ilâhî emirlere itaat edişe bırakmasıdır. Böylece şehvet ve arzuların ruhta yarattığı karanlık, iç aydınlığına ve gönül nuruna dönüşür.

Oruçtan kaynaklanan bu berraklık ve temizlik sonucu kişi, kendini bilerek sadece ağzını ve midesini yiyecek ve içeceğe kapamakla yetinmez; aynı zamanda elini, ayağını, gözünü, kulağını, dilini ve kısacası vücudunun tüm organ-larını ve benliğini, Allah'ın haram kıldığı her şeye kapar. Böylece günahı düşünmekten çekinen bir takva derecesine ulaşabilir. Bu, orucun yarattığı en doruk noktadır.

Emir'ül-Müminin Ali (a.s) de bu yüce mertebeye ilgili olarak şöyle buyurmuştur: *"Kalbin günah düşüncesine karşı oruçlu olması midenin, yiyecek ve içeceğe karşı oruçlu olmasından daha üstündür."*²

Tabi ki bu, orucun dış görüntüsünü teşkil eden yemek ve içmekten kaçınmayı bırakmak anlamına

1- Bostan ve Gülistan, Sa'di

2- Gurer'ul-Hikem

gelmez. Aksine, bununla yetinmeyip aynı zamanda orucun manevî sonuçlarını da elde etmeye çalışmak gerektiği anlamına gelir.

Çok ilginçtir; dış görüntüsüyle yetinilerek tutulan oruç bile, oruç tutan kimselerin ruhlarında bir devrim yaratmaktadır. Hepimizin bildiği gibi mübarek ramazan ayında kötülük ve fesat oranı çok azalmaktadır. Mübarek ramazan ayı gelip çatığında cinayet ve fesat eylemleri önemli ölçüde azalır; alabildiğine sarhoş olup nara atmalar, bıçak çekmeler ve sokak kavgaları özel bir azalma gösterir.

Kısacası şöyle diyebiliriz: Oruçtan kaynaklanan beraklık, temizlik ve oruçlu kimsenin kötülüklerden kendini koruması, onu günah işlemekten doğan ilâhî azabın ateşinden koruyan bir siper gibidir. Nitekim Peygamber efendimiz bu hususta şöyle buyurmuştur: *"Oruç insanı cehennem ateşinden koruyan bir siperdir."*¹

Oruç ve Sabır

Sabır, İslâm'da önemle vurgulanan ahlâkî erdemlerden birisidir. İnsan bireysel veya toplumsal yaşantısında birtakım sorunlarla karşılaşır. İnsanın ulaşmasını istediği birtakım amaçları vardır ve bu amaçlar uğruna mücadele etmek zorundadır. Sabır ve tahammül olmaksızın bu sorunları yenmek ve hedefe varmak mümkün değildir. Sabır, insanın direncini artırır, iradesini güçlendirir ve ona yapabilirlik gücü kazandırır. Zorluklara direniş göstermeyen bir toplum, kendi sorunla-

1- el-Vafi, c.7, s.5

rını çözemeyen, düşmanlarına karşı koyamaz. Zalimlerin üstesinden gelmenin ve sömürücülerden kurtulmanın tek yolu, direniş ve sabır göstermektir.

Oruç, -özellikle susuzluğun tahammül sınırlarını zorladığı sıcak ve uzun yaz günlerinde- gözle görülür bir şekilde insana sabır ve direnç kazandırır. Zorluk ve sıkıntılara karşı tahammülü kolaylaştırır.

Kur'ân-ı Kerim'de **"Sabrederek ve namaz kılarak yardım dileyin."**¹ buyrulmuştur. Sabretmenin en somut örneklerinden birisi oruç tutmaktır. Nitekim bu ayetle ilgili olarak el-Kâfi adlı eserde İmam Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğu nakledilir: *"Bu ayette geçen 'sabır' kavramından maksat, oruçtur."*²

Yine İmam Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: *"Birisi zor bir durumla karşılaşırsa veya başına bir musibet geldiyse, oruç tutsun. Çünkü yüce Allah 'Sabrederek... yardım dileyin.' buyuruyor."*³

Yine İmam Sadık'ın (a.s) şöyle buyurduğu rivayet edilir: *"Hz. Ali (a.s) korkunç bir hadiseyle karşılaşınca, he-men namaza durur ve 'Sabrederek ve namaz kılarak yardım dileyin.' ayetini okurdu."*⁴

Bu rivayetlerden, felaketlerin ve zorlukların baş gösterdikleri durumlarda oruç tutmanın ve namaz kılmanın müstehap olduğu anlaşılıyor.

1- Bakara, 45

2- el-Kâfi, c.4, s.63, h: 7

3- el-Kâfi, c.3, s.480, h: 1

4- el-Kâfi, c.4, s.63 ve 66

Şunu da hatırlatalım ki, söz konusu ayet sadece oruçla sınırlı değildir. Sabrı oruca yorumlamak, genel kavramı örneklerine tatbik etmek babındandır.

Oruç ve Kanaat Etmek

Maddeci okulların tam tersine İslâm dini, dünya ve onun maddî nimetlerini manevî mükemmellik aracı ve ahiretin ebedi mutluluğuna götüren bir vesile olarak kabul eder. Bu nedenle İslâm kültürü zevk, lezzet alış ve tüketim kültürü değildir; aksine yetinme, fedakârlık ve üretim kültürüdür. Maddeci okullarda insan vücudu ve bu vücudun yemek, içmek, yatmak vb. istekleri üstün ve asil istekler olarak kabul edilir. Oysa daha çok maddî yararlar elde edebilme hırsı ve sonu gelmez istekler, insana ancak ayak bağı olurlar. İslâm'da üstünlük ve insanı yüceltecek şey, ancak onun manevî boyutudur. Kanaat, fedakârlık ve azla yetinme, insanlığın yüce mertebesine ulaştıran araçlar olarak kabul edilir.

Oruç, Müslümanı maddecilik içinde boğulmaktan, maddî lezzetler için hırsla kapılmaktan, tüketim ve cana düşkünlük yarışına girmekten korur ve başkalarını düşünmeyi, yaşamında diğer insanlara da yer vermeyi ona öğretir. Benliğin cismanî isteklerine hakim olması, ihtiyacı kadar tüketimle yetinmesi, israf ve savurganlıktan kaçınması yolunda onu eğitir.

Oruç, Müslümana az ile de yaşanılabilirliğini, hırs ve tamahın ancak maddiyat içinde boğulmak ve maneviyattan sapmak demek olduğunu öğretir. Yaşamak için ille de bü-tün varlığıyla vücudunun zevklerini tatmine çalışmasının şart olmadığını pratik olarak göste-

rir. Oruç, Müslümana yetinmeyi, ileri görüşlü ve kendine hakim olmayı öğretir.

Pek yüce ve değerli bir sıfat olan takva ve zühde erişme yolunda bu özelliğin bıraktığı etki ve değer inkâr edilemez. Azla kanaat edip yetinmesini bilen kişi, başkalarına muhtaç değildir. Artık bu yüzden zillete düşmez ve alçalmaz. Kendi kendine yeterli olmayı öğrenen bir toplumun kendine olan güven ve inancı artar. Böylece yersiz ve aşırı masraf ve tüketimden sakınarak kendi ayakları üzerinde durur ve yabancılara el açmaz artık.

Evet, oruç Müslümana az bir tüketimle yaşamayı öğretir ve böyle bir yaşamla tanıştırır onu. Gerçekten de Müslüman millet yararlı oruç farızasının verdiği ilhamla tüketim seviyesini aşağı indirerek elindekiyle yetinebilir ve böylece sömürücü güçlere karşı ekonomik açıdan süregelen bağımlılıklardan kurtulabilir. İslâm'ın ilk döneminde yaşayan Müslümanlar işte bu ruhla Allah yolunda kendilerine ait her şeyden vazgeçebiliyorlardı. Hatta savaş meydanlarında birkaç hurmaya kanaat eden bu yüce insanlar, sahip oldukları insanî değerle zaferler yaratmışlardır. Birçok defalar Müslümanlar İslâm düşmanlarıyla yaptıkları savaşı oruçlu olarak sürdürmüş ve çoğu kez oruçlarını şahadet şerbetiyle iftar etmişlerdir. Allah'a kavuşma arzusu ve O'nunla buluşma hasretiyle yanıp tutuşan yiğitlerin yarattıkları kahramanlık destanları tarihin iftihar dolu sayfalarına geçmiştir. Onlar ölümsüzdürler. Selâmların en yücesi onlara; Allah'ın ve meleklerin selâmı üzerlerine olsun.

Oruç ve Fakirlerle dert ortaklığı

Orucun apaçık sonuçlarından biri de fakir ve eli darda kalmış yoksulların derdini paylaşma duygusunu tahrik et-mesidir insanda. Rahat bir yaşamları olan, fakirliğin sıkıntısını çekmemiş, açlık ve susuzluğu tatmamış insanlar yok-sulların hâlinden habersiz olabilirler. Oruç, bu gibi insanları gafletten kurtarır, yoksul insanları hatırlatır onlara. Böylece yoksulların elinden tutulmasına ve onların dertlerinin giderilmesine yardımcı olur. İnsan oruç sayesinde, acıma ve merhamet duygularının ön plâna çıkmasıyla yücelik kazanır.

Bu nedenle mübarek ramazan ayında bağışlarda bulunmak, yoksulları yedirip içirmek ve bu tür yardımlaşmalar önemle hatırlatılmıştır.

Ve yine bu nedenle ramazan ayı, "Muvasat ayı" olarak adlandırılmıştır. "Muvasat" rızık ve geçimde kardeşlerin ortak edilmesi demektir. Bundan amaç, Müslümanların birbirlerine ihsanda bulunmalarını sağlamak ve bu değerli özelliği kişiliklerine mal ederek toplumu kin ve garazdan kurtarmaktır. Böylece toplumun bütün bireyleri bir arada kardeşçe yaşayacak ve Allah'ın nimetlerinden hep birlikte yararlanacaklardır. Oruç tutan Müslümanlar, orucun bu insanî boyutlarına dikkat etmeli ve oruç farızasını gerektiği gibi yerine getirerek ramazan ayını, bu aya layık bir şekilde bitirmelidirler. Bu durumda İslâm'ın bu yapıcı programlarından toplumun tüm bireyleri yararlanabilir ancak.

İmam Hasan Askeri'den (a.s), "Oruç niçin farz edilmıştır?" diye sorulduğunda şöyle buyurdular: *"Zengin açlığın ıstırabını tatsın ve fakirle ilgilensin diye."*¹

Hışam, İmam Sadık'tan (a.s) orucun farz ediliş nedenini sorunca, İmam şu cevabı vermişlerdir: *"Yüce Allah, fakirle zenginin birbirleriyle eşit olması için orucu farz kılmıştır. Çünkü zengin, açlığın ne demek olduğunu bilmemiştir ki fakire acısin!... Daima istediğini elde edebilecek imkâna sahip olmuştur. Yüce Allah, kulları arasında bir tekdüzelik yaratmak ve zenginin açlığı tatmasını sağlamak istemiştir. Eğer böyle olmasaydı zengin, yoksulluk ve açlık içinde kıvranan insanlara acımaz, onlara merhamet etmezdi."*²

Peygamber efendimiz Şöyle buyurmuştur: *"Ey İnsanlar! Her kim bu ayda oruçlu bir mümine iftar verirse ona bir köle azat etmenin sevabı verilir ve geçmiş günahları affedilir."*

Birinin, "Ya Resulullah (s.a.a)! Bizim hepimiz bir mü-mine iftar verecek güçte değiliz." demesi üzerine Resul-i Ekrem (s.a.a) şöyle buyurdu:

"Bir hurma tanesiyle veya bir içim suyla da olsa cehennem ateşinden kurtulmaya çalışın."

Oruçla ilgili amaçlanan bu faydanın gerçekleştiği herkesçe malumdur. Bu ayda yoksulları yedirip içirme ve ba-ğış oranı artmaktadır.

1- el-Kâfi, c.4, s.181

2- el-Vafi, c.2, Kitab'us-Savm, s.8

Oruç ve Düzen

Vaktin değerini bilip zamanı gereğince değerlendirmek, işlerde düzen ve disiplin oluşu, uygar olmanın bir göstergesi, başarı ve ilerlemenin önemli etkenlerinden biridir. Bazıları bunun Batılıların yaşam özelliklerinin ve onların uygarlıklarının bir parçası olduğunu sanabilirler. Oysa disiplin ve vaktin düzenli bir şekilde tanzim edilip ayarlanması, İslâm'ın asil tavsiyelerinden biridir. Müminlerin emiri Hz. Ali (a.s), vasiyetnamesinin ilk satırlarında çocuklarına şöyle buyurmaktadır: *"Size, tüm ço-cuklarıma, bana bağlı olanlara ve vasiyetimin kendilerine ulaştığı herkese takvalı, disiplinli ve düzenli olmayı tavsiye ederim."*¹

İslâm farizaları, genellikle İslâm'ın düzen ve disipline verdiği önemin şahididirler. Günlük namazlar, kendilerine has vakitlerinde kılınmalıdır; öyle ki özel vakitler bir dakika bile ileri yahut geri alınamaz. Hac merasimi, kendine mahsus bir zaman ve mekânda yerine getirilmelidir. Nitekim oruç da mübarek ramazan ayında hilâlin görülmesiyle başlayıp şevval ayında hilâlin görülmesiyle sona erer. Aynı şekilde oruç için saptanan gün boyu da tan yerinin ağarmasından akşam vaktinin başlamasına kadardır. Ramazan ayının Kamerî aylardan olması nedeniyle yılın dört mevsimi zamanla ramazana tekabül eder. Kimi zaman u-zun yaz günlerine rastlar. Hangi şartlarda olursa olsun, tan yerinin ağarışı ve akşam vaktinin girişi tam dakik olarak belirlenmelidir. Oruç tutan kimse bu düzen ve disiplinden asla

1- Nehc'ül-Belâğa, Mektup: 47

cayamaz. Bizzat bu şartlar, Müslümanın dakik ve mun-tazam olması gerektiğini, kendi yaşamını böylesine bir disiplin ve sistematize üzerine kurmasının şart olduğunu göstermektedir.

* * *

Buraya kadar söz konusu edilenler, orucun sonuç ve etkilerinden birkaç örnekti sadece. Oruç ayının birey ve toplumun İslâm'a uygun bir şekilde eğitilmesinde pek önemli etkileri olan başka yönleri de vardır.

ORUCUN AŞAMALARI

İslâm âlimleri orucu ve dolayısıyla oruç tutanları üç kısma ayırmışlardır:

1- Avam halkın orucu: Bu merhalede bu ibadetin zahirî yönüyle yetinilir. Yani, sadece fıkıh kitaplarında oruç hakkında yapılan tanım gerçekleşir. Oruç tutan kimse âlemlerin Rabbına yaklaşma amacıyla sabahtan akşama kadar aşağıda açıklanacak olan orucu bozan şeylerden kaçınır: Yemek ve içmek, cinsel ilişkide bulunmak, istimna (mastürbasyon); Allah'a, Hz. Muham-med'e (s.a.a) ve onun halifeleri olan on iki Ehlibeyt İ-mamlarına yalan isnat etmek; boğaza yoğun toz ka-çırarak, başın tamamını suya sokmak; cünüp, hayız ve nifas hâllerinde sabahlamak, sıvı şeylerle tenkiye yapmak ve kusmak.

Bu hususlara dikkat edilerek yerine getirilen oruç sahihtir; kaza ve keffareti de yoktur.

2- Has insanların orucu: Birinci merhalede açıklan-husuların gözetilmesinin yanı sıra bütün organlar da günahattan sakındırılır. Yani, oruç tutan kimse gözü-

nü, kulağını, dilini, elini, ayağını ve diğer organlarını onlarla ilgili günahlardan sakındırır. Hadislerde bu husus üzerinde önemle durulmuştur. Nitekim Peygamberimiz (s.a.a) şaban ayının sonunda ramazan ayı münasebetiyle bir hutbe okurken, Hz. Ali (a.s) Peygamberimizden (s.a.a) "Ya Resul-lullah! Bu ayda en iyi amel nedir?" diye sordu, Resulullah (s.a.a) da "Ey Ebu'l Hasan! Bu ayda en iyi amel, takva ve Allah'ın haramlarından kaçınmaktır." diye buyurdu.

İmam Sadık (a.s) şöyle buyuruyor: *"Oruç sadece yeme ve içmeyi terk etmekle gerçekleşmez. Oruç tuttuğun zaman kulağın, gözün, dilin, miden ve şehvetin de oruçlu olmalıdır. Oruçlu olduğun zaman el ve şehvetini de günden sakındır, hayır dışında bir şey söyleme ve emrindekilere karşı yumuşak davran."*¹

3- İhlâslı kulların orucu: Bu merhalede, oruçlu olan kimse fıkıh kitaplarında belirlenen yasaklardan sakındığı ve organlarını da ilgili günahlardan sakındırdığı gibi, kalbini de Allah'ı anmaktan alıkoyan düşüncelerden arındırır ve daima Allah'ı anar. Sürekli Allah'ı hazır ve nazır bilir. Kendini Allah'ın misafirliğine ve likaullaha hazırlar.

1- Vesail'uş-Şia, c.7, s.118

RAMAZAN AYI, KUR'ÂN'IN İNİŞİ VE KADİR GECESİ

Mübarek ramazan ayında hakikati ve boyutları normal insanlara ebedi olarak gizli kalan bir olay vuku bulmuştur. O da Kur'ân-ı Kerim'in nazil oluşudur. Kur'ân-ı Kerim'in nasıl nazil oluşunu ve Ruh'ul-Emin'in Kur'ân'ı Resul-i Ekrem'e nasıl indirdiğini, o hazretten ve onun eli altında büyüüp özel inayetlere mazhar olanlardan başkası anlayamaz. İşte bu, ramazan ayının en büyük özelliği ve bu ayda oruç tutulmasını gerekli kılan en önemli sebeptir.

Bir hadiste İmam Sadık'tan (a.s) Resulullah'ın (s.a.a) şöyle buyurduğu nakledilir: *"Bütün semavî kitaplar ramazan ayında inmiştir."*

Evet, ramazan ayı Kur'ân-ı Kerim'in onda indirilmesiyle değer kazanmıştır. Yüce Allah ramazan ayını bu özelliğiyle tanıtıyor insanlara ve şöyle buyuruyor:

"(Orucu farz kılınan sayılı günler) ramazan ayıdır. Bu ay öyle bir aydır ki insanlar için hıdayet olan, hıdayet ve doğruyla batılı ayırmanın apaçık delillerini kapsayan Kur'ân, onda indirilmiştir."¹ Tutulan oruç da veri-

1- Bakara, 185

len bu en büyük nimete karşılık şükretmek içindir. Bu husus üzerinde daha önce durmuştuk.

Resulullah (s.a.a) "Şabaniye Hubesi" adıyla meşhur olan bir hutbesinde şöyle buyurmuştur: *"Sizler Allah'ın zi-yafetine davet edilmişsinizdir..."*

Şunu belirtmek gerekir ki, yüce Allah'ın davet ettiği bu ziyafete hiç kimse Resulullah efendimiz gibi katılmamış ve bu davete icabet etmemiştir. Davetin birtakım aşamaları olduğu gibi, icabetin de birtakım merhaleleri vardır. Normal insanlara olan davetle Resulullah'a (s.a.a) olan davet tabi ki farklı olacaktır. Nitekim normal insanların bu davete icabetiyle Resulullah'ın (s.a.a) icabeti arasında çok fark olacaktır. Sonuç olarak ziyafette normal insanlara sunulan şeyle Resulullah efendimize (s.a.a) sunulan şeyler farklı olacaktır.

Resulullah efendimiz (s.a.a) birtakım ön hazırlıklardan ve riyazetlerden sonra bu ziyafete katılmıştır. Resulullah'ın (s.a.a) katlandığı riyazetlerin ve yapmış olduğu ön hazırlıkların en önemlisi ve en zoru, dünyaya sırt çevirmektir, Allah'tan başkasına yönelmemektir. Resulullah (s.a.a) bu zor riyazete katlandıktan sonra ziyafetullaha lâıyk olabildi. Yüce Allah da karşılığında Kur'ân-ı Kerim'i indirerek ona ziyafette bulundu. Resulullah öylesine kendisini hazırladı ki, Kur'ân-ı Kerim'in tamamı bir defada onun mübarek kalbine indi ve böylece ziyafette sunulabilecek en büyük şeye erişti.

Kadir Gecesi

Kur'ân-ı Kerim'de onun iniş zamanıyla ilgili olarak şöyle buyurulmuştur:

"Andolsun her şeyi açıklayan Kur'ân'a. Şüphe yok ki biz onu kutlu bir gecede indirdik."¹

Bir başka yerde de şöyle buyurulmuştur: **"Şüphesiz biz onu (Kurân'ı) Kadir Gecesinde indirdik..."**²

Bu iki ayet birlikte değerlendirilince, Kadir gecesinin kutlu bir gece olduğu anlaşılmış olur.

Diğer bir ayette ise Kur'ân-ı Kerim'in ramazan ayında indiği ifade edilerek şöyle buyurulmuştur:

"(Orucu farz kılınan sayılı günler) ramazan ayıdır. Bu ay öyle bir aydır ki insanlar için hidayet olan, hidayet ve doğrıyla batılı ayırmanın apaçık delillerini kapsayan Kur'ân, onda indirilmiştir."³

Bundan da, kutlu olan Kadir Gecesinin ramazan ayında olduğu sonucuna varırız.

Demek ki ramazan ayı Kadir Gecesiyle, Kadir Gecesi de Kur'ân'ın onda inmesiyle şeref ve üstünlük kazanmıştır.

Kadir Gecesinin azametini anlamak mümkün değildir. Nitekim yüce Allah şöyle buyurmuştur: **"Şüphesiz biz onu (Kurân'ı) Kadir Gecesinde indirdik. Kadir Gecesinin ne olduğunu sana bildiren nedir. Kadir Gecesi bin aydan daha hayırlıdır. Melekler ve Ruh, onda Rableri-**

1- Duhan, 3.

2- Kadir, 1

3- Bakara, 185

nin izniyle her iş için inerler. Fecrin çıkışına kadar bir esenliktir o."¹

Bu ayette açıklandığı üzere bu gecenin ilk özelliği Kur'ân'ın onda indirilmesidir. Ayrıca bu gecede yapılan ibadetin, bin ayda yapılan ibadetten üstün olduğu ve bu gecenin takdir gecesi, meleklerin her iş için indiği açıklanmıştır.

Evet, bu gecede gelecek yıla kadar gerçekleşecek olan işler belirlenir. Ölüm, hayat, rızık, mutluluk, bedbahtlık ve tüm şeyler bu gecede belirlenir. Nitekim bu geceye bu adın verilmesinin nedeni de budur zaten. Çünkü "Kadir", takdir etmek, ölçülendirmek anlamına gelir.

Nitekim buna şu ayet de delalet etmektedir: **"Andol-sun her şeyi açıklayan Kur'ân'a. Şüphe yok ki biz onu kutlu bir gecede indirdik... o gecede her hikmetli iş ayrılır. Katımızdan bir emir ile; Doğrusu biz, gönderenleriz. Rabbinden bir rahmet olarak. Şüphesiz O, işitendir, bilendir."**² İşleri ayırmaktan maksat, vuku bulacak işlerin özellikleriyle belirlenmesinden başka bir şey değildir.

Bu gece ve meleklerin inişi, her Kamerî yılında tekerrür etmektedir. Bunu ayetin orijinalinde geçen fiilin geniş zaman kipinde olmasından da (tenezzelû=inerler) anlarız.

Evet, hadislerde açıklandığına göre melekler Peygamber efendimizin (s.a.a) zamanında ona, ondan son-

1- Kadir suresi

2- Duhan, 3-6

ra ise onun gerçek halifeleri olan Ehlibeyt İmamlarına inerler. Öyleyse şimdiki dönemde melekler Hz Mehdi'nin (a.s) huzuruna inerler.

Kutlu Kadir Gecesinde hangi gece olduğuna gelince; mübarek ramazan ayının 19, 21, 23. geceleri yahut da bu gecelerden biri olduğuna dair Ehlibeyt İmamlarından birçok hadis rivayet edilmiştir. Ancak bazı nedenlerden dolayı bu üç geceden hangisinin Kadir Gecesi olduğu tam olarak açıklanmamıştır. Bu üç geceyle ilgili ameller, dualar, Peygamber efendimiz (s.a.a) ve Ehlibeyt İmamlarının bu üç değerli geceye verdikleri önem, Kadir Gecesinde bu üç gece ya da bunlardan birisinin olduğunu gösteren ayrı bir kanıttır.

Resulullah (s.a.a) meşhur hutbesinde ramazan hakkında; *"Bu ayda bir gece vardır ki, bin gecedenden daha hayırlıdır."* buyurmuşlardır.

Kadir geceleri, ramazanın manevî açıdan doruğa ulaştığı gecelerdir. Bu gecelerde müminin hayatı baştanbaşa Allah'ın rengine bürünüvermekte, O'nun yüceliğiyle dolup taşmaktadır. Oruçlu kişinin dayanağıdır, ona dayanarak Allah dışında ve Allah'tan gayri her şeye sırt çevirir. Gecenin sır dolu sessizliğinde tam bir kulukla Rabbinin katında her şeyi, hatta kendisini bile unuttur gider, yeryüzüyle ilgili her şeyden koparak göğe bağlanır, gökle birleşir.

Bu anlamlı bütünleşme onu soyutlaştırır ve biricik mabuduna ibadet etmeye yönlendirir; bu sayede nedenler, kanunlar ve evrenin sırlarını örten perdeler açılır ve mümin can gözüyle her şeyi düzüp koşan Allah'ı görür sa-dece... Ve can kulağıyla Allah'ın kelâmına

kulak verir. **"Melekler Rablerinin izniyle inerler."** Ve kalbiyle, tüm evrenin ilâhî emrin değneğiyle harekete geçtiğini anlar. Ve bu O'nun emri ve O'nun iradesidir; her şeyi kendi egemenliğine almıştır.

Kadir Gecesi, insanın Allah'la buluşma vaktidir; cismin rengini yitirip de ruhun hakim olduğu gecedir. Maddenin alçalıp mananın yüceldiği, dinin maneviyatının tecelli ve yerin semavîleştiği, müminin baştanbaşa tüm vücudunun ilâhî fitratının derinlikleriyle yol arkadaşı olduğu, insanın meleklerle arkadaşlık ettiği gecedir. Kendini unutma ve Allah'ın varlığına dalıp O'nda boğulma, Hakk'ın rahmet ve sevgi yağmurunun, Allah'ın peşinde olan oruçlulara yağdığı gecedir; ilâhî takdir gecesidir. Evet, Kadir Gecesi bin aydan hayırlıdır...

Kadir Gecelerinde, önderlerimizin bize öğrettiği gibi kâinatın yaratıcısına hamdüsenada bulunmalı, O'nunla dert-eşmeliyiz. Tüm gece boyunca uyanık kalınmalı, namaz ve ibadetle meşgul olunmalıdır. İstek ve ricaları yüce Rabbin dergâhına sunmalı ve O'ndan sevgi, rahmet ve af dilenmelidir. O'nun varlığı yaratan zatıyla kendi fitrî bütünleşmemizi yenilemeli ve bu bütünlüğü sağlamlaştırmalıyız. Gerçekten de gönül temizliğinde eşleri bulunmayan Ehlibeyt İmamlarının da buyurdukları gibi: *"Gerçek mahrum, bu gecenin feyizlerinden mahrum kalan kimsedir."* Çünkü "insan yapıcı" olan oruç farzasının tüm yapıcılıklarıyla gözler önüne serildiği doruk noktayı Kadir Gecesinde görmek ve bu anlamı, Kadir Gecesinde mükemmelliğe erdirmek gerekir.

Kalpieri uyanık insanlar ve özellikle gençler, ramazan ayının bereketlerinden yararlanarak Kadir Gecele-
rinde kendilerini insanî açıdan olgunlaştırmaları ve bu
değerli gecelerde iman ve aşkla vardıkları ve varmaları
gereken fazilet evreleri ve manevî yüceliğe dikkat et-
meleri ve bu alanda ilerlemeye çalışmaları umulur.
Böylece her ramazandan sonra İslam ve onun pek de-
ğerli hükümlerini ve derin anlamlı eğitim sistemini da-
ha iyi anlayarak kendi ruhumuzu bu semavî inancın
hedeflerine daha çok yaklaştıırabiliriz.

HADİSLERDEN ÖRNEKLER

Şimdi ramazan ve oruç hakkında Resulullah (s.a.a) ve Ehlibeyt İmamlarından nakledilen hadislerden birkaç örnek verelim:

1- Bir kutsî hadiste yüce Allah *"Oruç benim içindir ve karşılığını da ben veririm."* veya, *"karşılığı da benim kendimim."*¹ buyuruyor.

Orucun yüce Allah için oluşunun anlamı şudur: Oruç ibadeti, ibadetler içinde olumsuz (eksi yönü olan) tek ibadettir. Namaz ve hac gibi başka ibadetler ise, olumluluktan oluşurlar veya bir şekilde olumlu unsurlar taşırlar. Varoluşsal bir eylem, pürüzsüz ve kesin olarak kulun kulluğunu ve yüce Allah'ın rablığını belirginleştirmez. Çünkü bu tür bir faaliyetin maddi yetersizlikten, sınırlılık musibetinden ve bencillik olgusundan soyutlanması imkânsız gibidir. Bu davranışlarda yüce Allah'a pay verilmesi mümkündür. Oysa olumsuzluk içeren ve yerin cazibelerine saplanıp kalmaktan kurtulma, nefsin temel arzularına bir süre ara verme ve onlardan arınma olarak tanımlanan oruçta durum bundan tamamen farklıdır. Çünkü Allah'tan başkasının

1- Bihar'ul-Envar, c.96, s.245, h: 14

olumsuz/eksi nitelikli bir eylemden pay alması söz konusu değildir.

"Karşılığını da ben veririm." ifadesi, orucun karşılığını verme hususunda Allah ile kul arasında kimse aracılık yapamaz, anlamını ifade eder. Bu, yüce Allah'ın, sadakaları hiç kimsenin aracılığı söz konusu olmadan almasına benzer. *"Karşılığı da benim kendimim."* cümlesinden, oruç tutanın ecrinin yüce Allah'a yakın olma olduğu anlaşıyor.

2- Ramazan ayına üç gün vardı. Peygamberimiz (s.a.a) Bilal'e halkın toplanması için çağrıda bulunmasını emretti. Halk toplanınca, kürsüye çıktı ve yüce Allah'a hamdüseneda bulunduktan sonra şöyle buyurdu.

"Ey insanlar! Yüce Allah bu seçkin aya ulaştırdı sizi ve şimdi bu ay gelip çatmak üzeredir. Bu ay, tüm ayların baş tacı olup hepsinden efdaldır. Bu ayda, bin aydan daha hayırlı ve üstün olan bir gece vardır. Bu ayda, cehennem kapıları kapanır, cennet kapıları ise açılır."¹

3- İmam Bâkır (a.s), Peygamber efendimizden (s.a.a) şöyle nakleder:

"Ey insanlar topluluğu! Ramazan ayının hilâli doğunca, şeytanlar zincire vurulur; gök, cennet ve rahmet kapıları açılıp cehennem kapıları kapanır ve dualar kabul edilir. İftar zamanı geldiğinde oruçlular kavuşmuş ve kurtulmuşlardır. Yüce Allah onları ateşten kurtarmıştır çünkü. Her gece bir melek şöyle seslenir: 'Af dileyen var mı? Allah'tan kendisini bağışlamasını ve tövbesini kabul etmesini isteyen var mı? Allah'ım! Kim

1- el-Kâfi, c.4, s.67

yoksulları yedirip içirir ve bağışta bulunursa, onu mükâfatlandır ve kim cimrilik eder, pintilikte bulunursa, onu yok et.' Şevval ayı gelip çatinca da müminlere şöyle seslenir: Yarın ödülünüzü alın; çünkü yarın ödül günüdür."

Bunları söyledikten sonra İmam Bâkır (a.s) şöyle buyurdu: "Canımı elinde tutana andolsun ki sözü edilen mükâfat, dirhem veya dinar türünden değildir."¹

4- İmam Sadık (a.s) Peygamber efendimizden (s.a.a) şöyle nakleder:

"Oruçlu kimse Müslümanlıktan çıkmadıkça, yatağında olsa da ibadet hâlinde dir."²

5- İmam Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: Oruçlu kimse senin uykusu ibadet ve nefesi tesbih edıştır. Allah Musa'ya (a.s) şöyle buyurmuştur: Ey Musa! Oruçlu kimse senin ağzının kokusu, benim indimde misk kokusundan daha hoştur."

"Oruçlu kişinin iki mutluluğu ve öğüncü vardır: Biri iftar zamanı, diğeri de Rabbiyle görüşme anıdır."³

6- İmam Sadık (a.s) ramazan ayı gelince, evlâtlarına şöyle tavsiye ederdi: "(Fazla) ibadet etmeye gayret gösterin; çünkü bu ayda halkın rızkı bölüştürülür ve eceller yazılır. Bu ayda, Allah'ın davetine icabet edip gidecek olanlar belli olur. Ramazan ayında bir gece

1- el-Kâfi, c.4, s.64, 67

2- el-Kâfi, c.4, s.64

3- el-Kâfi, c.4, s.64, 66 ve 67

vardır ki o gecede yapılan amel bin gecenin ibadetinden daha üstündür."¹

7- Hz. Ali halka şöyle buyuruyordu: Ramazan ayında fazla dua edin; istiğfar edin. Çünkü dua vasıtasıyla sizden bela giderilir ve istiğfarla günahlarınız affedilir."²

8- Hz. Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: "Oruç cehennem ateşinden korunmak için bir kalkandır."³

9- Hz. Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmuştur: "Yüce Allah buyuruyor ki: 'Sabır hariç insanların bütün iyi amellerine on kattan yedi yüz kata kadar sevap verilir. Sabrın mükâfatını ise, ben vereceğim.' O hâlde, sabrın sevabını sadece yüce Allah bilir, sabır ise oruçtur."⁴

10- İmam Sadık'tan (a.s) şöyle nakledilir: "İmam Zeynelabidin (a.s) oruç tutar ve o gün bir koyun kestirerek büyük kazanların yanında durur ve pişirilen yiyeceğin kokusu kendine ulaştığında, tencerelerin getirilmesini emreder ve tencerelere doldurulan yemekleri çeşitli evlere gönderdikten sonra kendileri ekmek ve hurmayla iftar ederlerdi."⁵

11- İmam Bâkır (a.s) Sedîr'e; "Ey Sedîr! Bu gecelerin nasıl geceler olduğunu biliyor musun?" Sedîr, "Atam sana feda olsun, dedi, ramazan ayı geceleridir." İmam, "Her gece İsmail oğullarından (asil Arap) on köleyi azat edebilir misin?" diye sorunca Sedîr, "Atam sana feda

1- Vesail'uş-Şia, c.7, s.221

2- Vesail'uş-Şia, c.7, s.223

3- Vesail'uş-Şia, c.7, s.289

4- Vesail'uş-Şia, c.7, s.295

5- Vesail'uş-Şia, Kitab'us-Savm, s.100

olsun, böyle büyük bir işi yapmaya gücüm yetmez." cevabını verdi.

İmam bir köleye ininceye kadar sayıyı azalttı; fakat Sedîr her defasında özür dileyerek yapamayacağını söyledi. İmam, "Her gece bir Müslümana iftar veremez misin?" diye sorduğunda Sedîr, "On kişi de olsa iftar verebilirim." dedi. Bunun üzerine İmam şöyle buyurdu: "Müslüman kardeşine iftar yemeği vermek, İsmail oğullarından köle azat etmeye denktir."¹

12- Hz. Peygamber efendimiz (s.a.a) bir hutbesinde şöyle buyurmuştur:

"Her kim ramazan ayını susarak oruç tutar da, kulağını, gözünü, dilini, şehvetini ve vücudunun organlarını yalandan, haramdan ve gıybetten Allah'ın rızası için korursa, yüce Allah onu kendine yakın kılar, öyle ki o adam Hz İbrahim Halilullah'a (onun makamına) erişir ve onunla birlikte olur."²

13- Hz. Peygamber efendimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur: "Her kim sevabı için bir gün sünnet oruç tutarsa, günah ve hatalarının bağışlanması farz olur."³

14- Hz. Ali'den (a.s) şöyle nakledilir: Resulullah (s.a.a) şaban ayının sonunda ramazan ayı münasebetiyle ["Şaba-niyye hutbesi" diye meşhur olan] bir hutbesinde bize şöyle buyurdu:

"Ey İnsanlar! Allah'ın ayı, bereket, rahmet ve mağfiretle size varıp ulaşmıştır. Öyle bir ay ki Allah indinde

1- Vesail'uş-Şia, Kitab'us-Savm, s.99-100

2- Vesail'uş-Şia, c.7, s.117

3- Vesail'uş-Şia, c.7, s.293

her aydan daha üstündür. Gündüzleri en iyi gündüz; geceleri en üstün gece ve saatleri en iyi saatlerdir. Öyle bir aydır ki, o ayda Allah'ın misafirliğine davet edilmiş ve Allah'ın ikramına layık kimselerden kılınmışsınızdır. Nefeslerinizde tesbih, uykunuzda ibadet sevabı vardır."

"Bu ayda niyetler ve temiz kalplerle sizleri oruç tutmaya ve Kur'ân okumaya muvaffak etmesi için Allah'ı çağırın (dua edin). Asıl kötü ve bedbaht kimse, bu büyük ayda Allah'ın mağfiretinden mahrum olan kimse dir."

"Açlık ve susuzluğunuzla kıyamet günündeki açlık ve susuzluğu hatırlayın. Fakir ve miskinlere sadaka verin. Büyüklerinize saygı gösterin. Akrabalarınıza sıla-i rahim yapın (akrabalık hakkını koruyun), dilinizi tutun, gözünüzü haramdan koruyun ve kulağınızı haram olan şeyleri duymaktan sakındırın. Halkın yetimlerine şefkat gösterin ki, sizin de yetimlerinize şefkat gösterebilirsiniz. Günahlarınızdan tövbe edin ve namaz vakitleri dua için ellerinizi O'na doğru kaldırın; bu saatler yüce Allah'ın halka rahmet gözüyle baktığı, münacatlarına icabet ettiği ve nidalarına 'lebbeyk' dediği en iyi saatlerdir."

"Ey İnsanlar! Nefisleriniz amellerinizin rehinesidir. O halde istiğfar vasıtasıyla onları azat edin; sırtlarınız günahahtan ağırlaşmıştır, uzun secdeler ederek yükünüzü hafifletin. Bilin ki, yüce Allah namaz kılanları ve secde edenleri azaplandırmamak ve kıyamette onları cehennem ateşiyle korkutmamak üzere kendi izzetine ant içmiştir."

"Ey İnsanlar! Her kim bu ayda oruçlu bir mümine iftar verirse ona bir köle azat etmenin sevabı verilir ve geçmiş günahları affedilir."

Birinin, "Ya Resulullah (s.a.a)! Bizim hepimiz bir mümine iftar verecek güçte değiliz." demesi üzerine Resul-i Ekrem (s.a.a) şöyle buyurdu:

"Bir hurma tanesiyle veya bir içim suyla da olsa cehennem ateşinden kurtulmaya çalışın."

"Ey İnsanlar! Her kim bu ayda ahlâkını iyileştirirse kıyamette sırat köprüsünden geçmesine müsaade edilir. Her kim bu ayda (emri altındaki) kölesinin işini hafifletirse yüce Allah kıyamette onun hesabını kolaylaştırır."

"Her kim bu ayda şerrini halktan uzaklaştırırsa, yüce Allah kıyamette gazabını ondan uzaklaştırır. Her kim bir yetime ikram ederse, Allah da kıyamette ona ikram eder. Her kim akrabasıyla ilgilenir, ona ihsanda bulunur, üzerine düşeni yaparsa, Allah da kıyamette onunla ilgilenir, ona ihsanda bulunur, üzerine düşeni yapar. Her kim de akrabasıyla ilişkisini keserse, yüce Allah kıyamette rahmetini ondan keser. Her kim bu ayda sünnet namaz kılarsa, yüce Allah onun hakkında ateşten beraatı -uzak olmayı- yazar. Her kim bu ayda bir farizeyi yerine getirirse diğer aylarda yapılan yetmiş farizenin sevabı verilir ona. Her kim bu ayda bana fazla salavat getirirse, yüce Allah kıyamette onun salih amellerinin terazisini ağırlastırır ve her kim bu ayda Kur'ân-ı Kerim'den bir ayet okursa diğer aylarda yapılan bir Kur'ân hatmi sevabı verilir ona."

"Ey İnsanlar! Bu ayda cennetin kapıları açılmıştır. Allah'tan o kapıları sizin yüzünüze kapatmamasını isteyin; (bu ayda) cehennemin kapıları kapanmıştır; Allah'tan, o kapıları (sizin yüzünüze) açmamasını isteyin, bu ayda şeytanlar bağlanmıştır; Allah'tan onları size musallat etmemesini isteyin."

Hız. Ali (a.s) devamında şunları da ekliyor sözlerine:

"Ben, 'Ya Resulullah! Bu ayda en iyi amel nedir?' diye sorunca, Resulullah (s.a.a), 'Ya Ebu'l-Hasan! Bu ayda en iyi amel takva ve Allah'ın haramlarından kaçınmaktır.' diye buyurdu ve ağlamaya başladı.

"Ya Resulullah niçin ağlıyorsunuz?" diye sorduğumda ise şöyle buyurdu:

"Ya Ali, bu ayda sana karşı yapmayı helal bildikleri şey için ağlıyorum. Rabbine namaz kılarken geçmiş ve geleceklerin en kötüsü; Semud kavminin devesini yaralayanın kardeşinin sana doğru gelip kılıçla seni vurarak sakalını kana boyadığını görür gibiyim."

"Ben: Ya Resulullah, bu dinimin salim kalmasından mıdır?" diye sorunca Resulullah (s.a.a); "Evet bu, dininin salim kalmasındandır." cevabını vererek şöyle buyurdu:

"Ya Ali! Kim seni öldürürse beni öldürmüş olur, kim sana buğzederse, bana buğzetmiş olur, kim sana küfrederse bana küfretmiştir. Çünkü sen gerçekten de kendi nefsim gibi bendensin, ruhun benim ruhumdur, ahlâkın benim ahlakımdır. Doğrusu yüce ve ulu Allah beni ve seni bir (anda) yarattı, beni ve seni seçti, beni nübüvvete, seni de imamete seçti. Kim senin imameti ni inkâr ederse, benim nübüvvetimi inkâr etmiş olur.

Ya Ali! Sen benim vâsim, çocuklarımla -Hasan ve Hüseyin'in- babası, kızım Fatıma'nın kocası, hayatımda ve ölümümde sonra ümmetime halifemsin. Buyruğum benim buyruğum, yasağın benim yasağımdır, beni nübüvvetle gönderene ve yaratılmışların en hayırlısı kılanı andolsun ki hiç şüphesiz sen, Allah'ın yarattıkları üzerine hücceti, sırrının emini ve kulları üzerine halifesin."¹

1- Uyun-u Ahbar'ir-Rıza, c.1, s.230; Ravzat'ul-Muttakin, c.3, s.277; Erbain, Şeyh Bahaî, s.84; Bihar'ul-Envar, c.96, s.356.

ORUÇ HÜKÜMLERİ

Soru: Selamun aleykum ve rahmetullahi ve berekatuh. Allah Teala İslâm ümmeti için sizi muhafaza etsin. Aşağıdaki konuda fetvanızı belirtir misiniz:

Ben bir öğrenciyim ve sizin mukallitlerinizdenim. Sizin "Dürer-ül Fevaid fi Ecvibet-il Kaid" ve "Ecvibet-ül İstiftaat" adlı kitaplarınızı görünce, bütün fikhî konularda görüşlerinizi daha geniş bir şekilde bilmeye gerek duydum. Ancak bir taraftan bürolarınızın uzak olması nedeniyle sorularımızı yazarak bürolarınıza göndermemiz zor olduğundan, diğer taraftan cevaplarını geç aldığımızdan, acaba sizin görüşleriniz olarak İmam Humeynî'nin (r.a) "Tahrir-ul Vesile" kitabına göre amel etmemizi uygun görüyor musunuz?

Cevap: Görüşümüz İmam Humeynî'nin (r.a) görüşüyle farklı olan meseleler dışında İmam Humeynî'nin "Tahrir-ul-Vesile" adlı kitabına göre amel etmeniz sa-kıncasıdır.

1. Bölüm

HİLÂLİ GÖRME HÜKÜMLERİ

1- Bildiğiniz gibi ayın sonunda (veya başında) hilâlin durumuyla ilgili üç olasılık vardır:

- a) Hilâlin batışı güneşin batışından önce olur.
- b) Hilâlin batışı güneşin batışıyla aynı zamanda olur.
- c) Hilâlin batışı güneşin batışından sonra olur.

Buna göre şu soruları aydınlatmanızı rica ediyoruz:

Birincisi: Fikhî açıdan yukarıdaki üç durumdan hangisi ayın ilk günü sayılır?

İkincisi: Bu üç durumun hassas cihazlarla dünyanın en uzak noktaları için hesaplandığını varsayarsak, bu hesaplardan ayın ilk gününü önceden tespit etmek için istifade edebilir miyiz, yoksa gözle görmek mi şarttır?

C: Ayın ilk gününün tespitinde ölçü, güneşin batışından sonra batan veya güneşin batışından önce normal yolla görülebilen hilâldir.

2- Herhangi bir şehirde şevval ayının hilâli görülmediği hâlde, radyo ve televizyondan şevval ayının gir-

diğinin ilân edilmesi yeterli midir, yoksa bunu araştırmak mı gerekir?

C: Hilâlin görüldüğüne veya veliyy-i fakih tarafından bayram olduğuna dair hüküm verildiğine güven verirse, yeterlidir ve araştırmaya gerek yoktur.

3- Havanın bulutlu oluşu veya başka sebeplerden dolayı ayın ilk gününün hilâlini görmek mümkün olmaz, böylece ramazan ayının ilk günü veya mübarek Ramazan Bayramı tespit edilemezse, şaban veya ramazan ayı otuz gün olarak tamamlanmadan Japonya'da olan bizlerin İran'ın ufkuna uyarak amel etmemiz caiz midir, yoksa takvime mi güvenmemiz gerekir? Hükümümüzü açıklar mısınız?

C: Ufukları bir olan komşu şehirlerde bile ne hilâli görme yoluyla, ne iki adil şahidin tanıklık etmesi yoluyla ve ne de şer'î hâkimin hüküm vermesi yoluyla ayın ilk günü tespit edilmezse, ayın ilk günü olduğundan emin olmak için ihtiyat etmek gerekir. Japonya'nın batısında yer alan İran'da hilâlin görülmesi, Japonya'da yaşayanlar için geçerli değildir.

4- Hilâlin görülmesi hususunda ufukların bir olması şart mıdır?

C: Ufukları bir olan veya yakın olan beldelerde veya doğuda yer alan beldelerde hilâlin görülmesi yeterlidir.

5- Ufukların bir olmasından maksat nedir?

C: Maksat, aynı meridyen çizgisinde yer alan şehirlerdir; aynı meridyende yer alan iki şehre, o iki şehrin ufukları birdir, denir.

6- Ayın 29'unda Tahran ve Horasan'da Ramazan Bayramı olursa, Tahran ve Horasan'la ufukları bir olmayan mesela Buşehr'de yaşayanların da bayram etmeleri caiz midir?

C: İki şehrin ufku arasındaki fark, birinde hilâl görüldüğünde ötekisinde görülmeyecek kadar fazla olursa, batıda olan şehirlerde hilâlin görülmesi, güneşin batıda olan şehirlere oranla daha önce battığı doğudaki şehirlerin ahalisi için yeterli değildir; ama aksi olursa, yeterlidir.

7- Bir şehrin âlimleri arasında hilâlin sabit olup olmadığı konusunda ihtilâf olur ve mükellef onların hepsini adil olarak tanır ve her birinin araştırmasında hassas olduğundan emin olursa, bu durumda mükellefin vazifesi nedir?

C: Eğer aralarındaki ihtilâf ret ve ispatta olursa, yani bazıları hilâlin görüldüğünün ve bazıları ise görülmemesinin sabit olduğunu iddia ederlerse, bu; iki şahadetin çelişmesi hükmüne girer. Bu durumda, mükellef her iki görüşü bırakıp, (amelî) ilkenin (istishabın) gerektirdiğine göre amel etmelidir. Ancak eğer aralarındaki ihtilâf hilâlin görülüp görülmediğinde olursa, yani bazıları hilâli gördüklerini iddia eder ve bazıları ise hilâli görmediklerini söylerlerse, en az iki adil olmaları hâlinde, hilâli gördüklerini iddia edenlerin sözleri mükel-

lef için şer'î hüccettir ve ona uyması gerekir. Aynı şekilde şer'î hâkim hilâlin sabit olduğuna hükmederse, bütün mükellefler için hükmü şer'î hüccettir ve ona uymaları gerekir.

8- Bir adam hilâli görür ve hâkimin bulunduğu şehirde herhangi bir sebepten dolayı hilâli görmesinin mümkün olmadığını bilirse, hilâli gördüğünü hâkime bildirmekle yükümlü müdür?

C: Bildirmesi farz değildir. Ancak bildirmediği takdirde şer'î açıdan kötü bir sonuç (mefsede) ortaya çıkacaksa, bildirmelidir.

9- Bildiğiniz gibi büyük fakihlerin çoğu ilmi hâllerinde şevval ayının ilk gününün sabit olmasını beş yolla sınırlandırmış, ama şer'î hâkimin yanında sabit oluşunu o yollardan biri olarak saymamışlardır. Bu durumda, sırf şevval ayının ilk gününün bazı taklit mercilerinin yanında sabit oluşuyla müminlerin çoğu nasıl bayram edebilirler? Bu yolla hilâlin sabit oluşuna güvenmeyen bir kimsenin vazifesi nedir?

C: Şer'î hâkim, hilâlin sabit olduğuna hükmetmedikçe, sırf onun yanında sabit olması başkalarının kendisine uyması için yeterli değildir. Ancak bununla hilâlin sabit olduğuna dair bir kimsede güven hasıl olursa, yeterlidir.

10- Müslümanların veliyy-i emri, örneğin yarının Ramazan Bayramı olduğuna hükmederse ve radyo-televizyon falan filân şehirlerde hilâlin görüldüğünü

bildirirse, bayram bütün beldeler için mi sabit olur, yoksa sadece o şehirlerde ve o şehirlerle ufukları bir olan şehirlerde mi sabit olur?

C: Hâkimin hükmü bütün beldeleri kapsarsa, hükmü tüm beldelerin şehirlerinde geçerlidir.

11- Hilâlin küçük, ince ve ayın ilk gecesinin hilâlinin özelliklerinde olması, önceki gecenin ayın ilk gecesi olmadığına ve önceki ayın otuzuncu gecesi olduğuna delil olabilir mi? Yine bir kişi yanında Ramazan Bayramı sabit olur, sonra bu yolla önceki günün bayram olmadığını anlarsa, ramazan ayının otuzuncu gününün kazasını ifa etmesi farz olur mu?

C: Sırf hilâlin küçük ve alçakta olması veya büyük ve yüksekte olması, ince veya kalın olması, ayın birinci veya ikinci gecesinin hilâli oluşuna şer'î bir delil değildir. Ancak mükellef için bundan bu hususta kesin bir kanaat hâsıl olursa, kanaatine göre amel etmesi gerekir.

12- Ayın dolunay hâlinde olduğu geceye (ayın on dördüncü gecesine) istinaden ayın ilk gününü hesaplayarak, örneğin şüpheli günün ramazan ayının otuzuncu günü olduğuna hükmedip, bir delil üzere o gün oruç tutmayan kimsenin ramazan ayının otuzuncu gününün kazasını tutması gerektiği ve ramazan ayının bâki olduğunu istishap ederek oruç tutan kimsenin de mükellefiyetinin kalmadığı sonucuna varmak caiz midir?

C: Söz konusu durumlar, zikredilen hususlar için şer'î bir delil değildir. Ancak mükellefte kesin bir kanaat oluşturursa, kanaatine göre amel etmesi gerekir.

13- Kamerî ayların ilk gecelerinde ayı görmeye çıkmak farz-ı kifâye midir, yoksa farz-ı ihtiyat mıdır?

C: Ayı görmeye çıkmak kendiliğinde şer'î bir farz değildir.

14- Şaban ayı otuzla bitmese bile mübarek ramazan ayının ilk ve son günü hilâli görmekle mi tespit edilir, takvimle mi?

C: Ramazan ayının ilk günü şu yollarla tespit edilir:

- a) Mükellefin şahsen hilâli görmesiyle.
- b) İki adil kişinin şahadetiyle.
- c) Halk arasında kesin kanaat getirecek derecede yaygınlaşmasıyla.
- d) Şaban ayından otuz gün geçmesiyle.
- e) Şer'î hâkimin hükmüyle.

15- Herhangi bir ülkenin hilâlin görüldüğüne dair ettiği ilâna uymanın caiz olduğu ve bu ilânın hilâlin diğer beldelerde sabit olduğuna ilişkin ilmî bir ölçü niteliğini taşıdığı durumlarda, bu ülkenin İslâmî bir yönetime sahip olması şart mıdır? Yoksa zalim ve fasık bir yönetimi olsa bile buna uyulabilir mi?

C: Bu hususta ölçü, (ufukların yakınlığı açısından) mükellefe göre yeterli olan bir bölgede hilâlin görüldüğüne dair güven hâsıl olmasıdır.

16- Eğer hilâl bir şehirde sabit olursa, özellikle mübarek ramazan ayının hilâli konusunda, bütün şehirleri kapsar mı?

C: Hilâlin görüldüğü şehre yakın olan şehirleri veya güneşin kendisinden daha geç battığı şehirleri kapsar.

17- Eğer öğleden önce hilâl görülürse, hilâlin görüldüğü gün sonraki aya mı ait olur?

C: Öğleden önce olsa bile sırf hilâlin gündüz görülmesi, o günün sonraki aya ait olduğuna dair şer'î bir hüccet teşkil etmez. Ancak eğer bu durum hilâlin görüldüğü günün sonraki aya ait olduğuna dair kesin bir kanaat oluşturursa, o güne sonraki ayın hükümleri uygulanır.

18- Acaba hilâlin çember şeklinde oluşu, iki gecelik olduğunu gösterir mi?

C: Hilâlin çember şeklinde oluşu, iki gecelik olduğuna şer'î bir hüccet teşkil etmez.

19- Mübarek ramazan ayının girdiğine dair bilgi edinemeyen mahpus ve esirin hükmü nedir?

C: Eğer ramazan ayının girdiğine dair zan edinebilirlerse, zanlarına uymaları gerekir; aksi durumda tuttukları orucun ramazan ayından önce gerçekleşmiş olmadığından, aksine ya ramazan ayında veya ramazan ayı bittikten sonra gerçekleşmiş olduğundan emin olunca ya kadar orucu geciktirebilirler.

20- Hilâlin kayboluşu günbatımındaki kızılıktan sonraya sarkarsa, bu durum, hilâlin iki gecelik olduğunu gösterir mi?

C: Hilâlin günbatımındaki kızılıktan sonra kayboluşu, iki gecelik olduğunu göstermez.

21- Mükellef oruç tutmaz, sonra şer'an muteber olan yollardan biriyle hilâlin sabit olduğu ortaya çıkarsa, günün geri kalan bölümünde orucu bozan şeylerden sakınması gerekir mi?

C: Saygı için günün geri kalan bölümünde orucu bozan şeylerden sakınması gerekir.

2. Bölüm

ŞÜPHELİ GÜNÜN HÜKÜMLERİ

1- Eğer mükellef şüpheli günde şaban ayının orucu veya kaza ya da nezir niyetiyle oruç tutarsa ve daha sonra o günün ramazan ayından olduğu anlaşılırsa, bu durumda hüküm nedir?

C: Tutmuş olduğu bu oruç ramazan ayının orucu yerine geçer ve bu konuda üzerine hiçbir şey gelmez.

2- Mükellef şüpheli günde, örneğin; "Eğer şaban ayıysa sünnet oruç tutuyorum ve eğer ramazan ayıysa farz oruç tutuyorum." diye niyet ederek oruç tutarsa, bu oruç sahih midir?

C: Hangisi olursa olsun kesinlikle oruç tutmaya niyetli olduktan sonra orucu sahihtir ve o günün ramazan ayı olduğunun anlaşılması durumunda ramazan ayının orucu olarak yeterlidir.

3- Eğer mükellef şüpheli günde kendisine yönelen gerçekteki (farz veya müstehap) emir niyetiyle oruç tutarsa, bugünün orucunun hükmü nedir?

C: Her durumda kesinlikle oruç tutmaya niyetli olduktan sonra orucu sahihtir ve ramazan ayı olduğu anlaşılırsa, ramazan ayının orucu yerine geçer.

4- Eğer mükellef şüpheli günde ramazan ayının orucu niyetiyle oruç tutarsa, orucu sahih midir?

C: Bu oruç sahih değildir.

5- Mükellef şüpheli günde oruç tutmamaya niyet eder, daha sonra günün ortasında o günün ramazan ayı olduğu anlaşılırsa, aşağıdaki durumlara göre hükmü nedir:

- a) Bir şey yemiştir?
- b) Durum öğleden sonra anlaşılmış ve bir şey yememiştir?
- c) Durum öğleden önce anlaşılmış ve bir şey yememiştir?

C: Birinci ve ikinci şıkta saygı için günün geri kalan bölümünde orucu bozan şeylerden sakınması ve daha sonra o günün orucunu kaza etmesi gerekir. Üçüncü şıkta ise o andan itibaren oruca niyet etmelidir; bu durumda orucu sahihtir ve ramazan ayının orucu olarak yeterlidir.

6- Eğer mükellef şüpheli günde şaban ayı niyetiyle oruç tutar, sonra unutarak bir şey yerse ve daha sonra o günün ramazan ayının ilk günü olduğu anlaşılırsa, hüküm nedir?

C: Orucu sahihtir ve bu orucu ramazan ayının orucu olarak yeterlidir.

3. Bölüm

ORUCUN FARZ VE SAHİH OLUŞUNUN ŞARTLARI

1- Kızım mükellefiyet çağına ermiştir. Fakat bünyesi zayıf olduğundan ramazan ayının orucunu tutamıyor. Gelecek ramazan ayına kadar da orucunun kazasını yerine getiremiyor; bu durumda ne yapması gerekir?

C: Sırf zaaf ve güçsüzlükten dolayı oruç ve kazasından âciz olması, orucun kazasının ondan kalkmasına sebep olmaz. Dolayısıyla tutmadığı ramazan oruçlarının kazasını yerine getirmesi gerekir.

2- Yeni bulûğ çağına erdikleri için oruç tutmaları zor olan kızların hükmü nedir? Acaba kızların bulûğ yaşı, dokuz yaşını doldurmaları mıdır?

C: Kızlar için şer'î ergenlik yaşı, meşhur görüşe göre kamerî yıl hesabıyla dokuz yaşını doldurmalarıdır. Dokuz yaşını doldurduktan sonra onlara oruç farz olur ve sırf bazı mazeretlerden dolayı oruç tutmayı terk etmeleri caiz olmaz. Fakat günün ortasında oruç kendilerine zararlı olur veya oruç tutmaları dayanılmaz bir güçlüğüne sebep olursa, bu durumda oruçlarını yemeleri caiz olur.

3- Ben kesin olarak ne zaman mükellefiyet çağına erdiğimi bilmiyorum. Sizden ricam, oruç ve namazımın kazasının ne zamandan itibaren bana farz olduğunu açıklamanızdır. O dönemde meselenin hükmünü bilmediğim dikkate alınarak, acaba yediğim oruçların keffareti de farz olur mu, yoksa sadece kazalarını yerine getirmem yeterli midir?

C: Size farz olan, sadece kesin olarak mükellefiyet çağına erdikten sonra, kaza olduğunu kesin olarak bildiğiniz oruç ve namazlarınızın kazasıdır. Fakat oruçta mükellefiyet çağına erdiğinizi kesin olarak bildikten sonra bilerek yediğiniz oruçların kazası dışında üzerinize keffaret de farz olur.

4- Kızım dokuz yaşında olduğu için oruç üzerine farzdır. Ancak oruç tutması çok meşakkatli olduğu için yemiştir. Bu durumda orucun kazası ona farz mıdır?

C: Ramazan ayında yediği orucu kaza etmesi farzdır.

5- İnsan önemli bir mazereti göz önünde bulundurup orucun kendisine farz olmadığına dair yüzde ellinin üzerinde bir ihtimale dayanarak oruç tutmaz da daha sonra orucun kendisine farz olduğunun farkına varırsa, kaza ve keffaret hususunda vazifesi nedir?

C: Sırf orucun kendisine farz olmadığı ihtimaliyle ramazan ayının orucunu yemiş olursa, bu durumda kaza dışında keffaret de farz olur. Fakat eğer kendisine bir zarar ulaşmasından korkarak orucunu yer ve korku-

su mâkul bir sebebe dayanırsa, keffaret farz olmaz, ama kazasını tutması gerekir.

Yolculukta Oruç Hükümleri

6- Öğleden önce ikâmet edeceği yere ulaşmak niyetiyle hareket eden seferî bir şahıs yolda karşılaştığı bir olay yüzünden o vakitte ikâmet edeceği yere ulaşamazsa, orucu sakıncalı mıdır? Acaba böyle birisine o günün orucunun keffareti de farz mıdır, yoksa sadece kaza etmesi yeterlidir?

C: Seferde tuttuğu oruç sahih değildir; ikâmet edeceği yere ulaşamadığı için o günün orucunu kaza etmesi gerekir. Bu durumda keffaret farz olmaz.

7- Ramazan ayında iki buçuk-üç saat sürecek uzak bir yere gitmek için oldukça yüksekte uçuş yapan uçağın pilot ve hostesleri dengelerini korumak için, her yirmi dakikada bir su içmeye ihtiyaç duyarlarsa, onlara kaza dışında keffaret de farz olur mu?

C: Oruç kendilerine zararlı olursa, su içerek oruçlarını bozmaları caiz olur. Bu durumda kazasını tutmalıdırlar, ancak keffaret vermeleri gerekmez.

8- Ramazan ayında orucunu yiyip aç kalma zahmetinden kurtulmak amacıyla kasıtlı olarak yolculuk yapmak caiz midir? (Çünkü yolculuk yapınca seferî olur ve dolayısıyla orucunu yemesi gerekir.)

C: Bu yolculuğun sakıncası yoktur. Yolculuğu, oruçtan kaçmak için olsa bile, yolculukta orucu yemesi gerekir.

9- Üzerinde farz bir oruç olup onu tutmak isteyen, ancak herhangi bir nedenle tutamayan, örneğin; oruç tutulması müstehap olan bir günde güneş doğduktan sonra yolculuğa çıkıp öğleden sonra hiçbir şey yiyip içmeden dönen, ancak farz oruca niyet etmenin vakti geçtiği için farz oruca niyet edemeyen bir kimse, müstehap oruca niyet edebilir mi?

C: Üzerinde ramazan ayının orucunun kazası olan bir kimse, farz oruca niyet etmenin zamanı geçmiş olsa bile, müstehap oruca niyet edemez.

10- Benim sigara içme alışkanlığım var. Mübarek ramazan ayında elimde olmadan (sigara içmediğim için) sinirleniyorum. Bu hâlim ailemi huzursuz ediyor, ben de şahsen bu durumdan rahatsız oluyorum; bu durumda vazifem nedir?

C: Ramazan ayının orucu üzerinize farzdır; oruçluysanız sigara içmeniz ve hiçbir haklı sebep yokken çevrenizdekilere sert davranmanız caiz değildir. Sigarayı bırakmanın sinirlenmeyle de bir alakası yoktur.

11- Güneş battığında bir şehirde iftar eden, daha sonra henüz güneşin batmadığı başka bir şehre yolculuk yapan bir kimsenin o günkü orucunun hükmü nedir? Güneş batmadan önce orada yemek yiyebilir mi?

C: Orucu sahihtir ve daha önce güneş battıktan sonra şehrinde iftar etmişse, ikinci şehirde güneş batmadan önce yemek yiyebilir.

12- Görev bölgesinde seferî olmasından dolayı geçen ramazan ayının orucunu tutamayan bir asker, bu yıl ramazan ayında yine görev bölgesinde olduğu için büyük bir ihtimalle orucunu tutamayacaktır. Askerliğini tamamladıktan sonra, bu iki ayın orucunu kaza etmek istediğinde üzerine keffaret de farz olur mu?

C: Ramazan ayının orucu, seferde olması mazere-tiyle kaza olur ve bu mazeret sonraki ramazan ayına kadar devam ederse, bu durumda sadece oruçları kaza etmesi gerekir; keffaret vermesi gerekmez.

13- Antalya'da oturan bir kimse, ramazan ayının birinden yirmi yedisine kadar oruçlu olur, yirmi sekizinci günün sabahı Dubay'a yolculuk eder, yirmi dokuzuncu gün oraya ulaşır ve o gün orada Ramazan Bayramı olduğu ilân edilirse, vatanına döndüğünde yolculukta tutmadığı oruçların kazası üzerine farz mıdır? Eğer bir günü kaza ederse, ramazan ayında yirmi sekiz gün oruç tutmuş olur ve eğer iki günü kaza etmek isterse, yirmi dokuzuncu günde bulunduğu yerde Ramazan Bayramı ilân edilmiş olmasıyla çelişir. Bu şahsın hükmü nedir?

C: Yirmi dokuzuncu günde o yerde bayram ilân edilmesi şer'an sahih olan bir yolla olursa, o günün kazası üzerine farz değildir. Ancak yirmi dokuzuncu günde bayram ilân edilmesinden, ramazan ayının ilk gü-

nünde orucu yerine getirmediği anlaşılır ve yerine getirmediğini kesin bildiği orucun kazasını tutması farzdır.

14- Herhangi bir şehirde bir kuruluştta çalışan ve işi icabı sürekli bazı yerlere gidip gelme durumunda olan birisinin hükmü nedir?

C: İş gereğince belli bir yerde on gün ikâmet etmeksizin sürekli şer'î mesafede yolculuk yapan biri, namazını tam kılmalı ve orucunu da tutmalıdır.

15- Vatanında oturmayan ve vatanı dışında bir yerde çalışan bir adam sürekli belli mesafeyi kat ederek iş yerinden evine gidip gelmek zorundadır; bu adamın evinde, yolda ve iş yerinde vazifesi nedir?

C: Böyle birisi, mesleği yolculuk olan kimse hükümdededir; yani namazlarını tam kılmalı ve oruçlarını da tutmalıdır.

16- İş yolculukta olan biri, yirmi gün kendi şehrinde ikâmet ediyor, birkaç gün de iş yerinde kalıyor ise, namaz ve oruçlarının hükmü nedir?

C: Böyle birisi, iş yerinde on gün kalmaya niyet ettiğinde namazlarını tam kılmalı ve oruçlarını da tutmalıdır. Aksi durumda namaz ve orucu seferîdir.

17- Görevinin belli bir zamanı olmayan, bazen üç günlüğüne, bazen on-on beş günlüğüne cepheye giden, sonra kıışlasına dönerek orada on beş gün kalan ve yıl

boyunca sürekli bu durumda olan bir askerin namaz ve oruçlarının hükmü nedir?

C: Bu konuda daha önce açıkladığımız gibi ölçü şudur: Yolculuğu iş için olan biri, on gün bir yerde kaldıktan sonra yaptığı ilk yolculuğunda namazı seferî kılmalıdır; ancak iş [görev] yerinde on gün kalmaya niyetli olursa, namazı tam olur. Arada on gün bir yerde kalmadan yaptığı tüm yolculuklarında ise namazı tam kılmalı ve oruç tutmalıdır.

18- İşleri gereğince belli bir yerde kalamayan ve sürekli hazır bulunup istendiğinde istenilen yere gitmeleri gereken, kısaca nerede ne kadar kalacağı belli olmayan kimselerin namaz ve oruçlarının hükmü nedir?

C: İş ve meslekleri gereği sürekli sağa-sola gitmeleri gereken kimseler, iki yolculukları arasında bir yerde on gün ikâmet etmezlerse, namazlarını tam kılmalı ve oruçlarını da tutmalıdırlar; ancak iki yolculuk arasında bir yerde on gün ikâmet ederlerse, on gün ikâmetlerinin peşinden yaptıkları ilk yolculukta namazlarını seferî kılmalıdırlar.

19- Ben İmam Humeyni'nin (r.a) mukallitlerindelim ve on beş yıldan fazladır İstanbul'da oturmaktayım. İzmit'te dünyaya geldiğim ve çoğu zaman hafta sonları İzmit'e gittiğim için İstanbul'da on gün peş peşe kalamadığımdan namazımı seferî kılıyorum ve oruç tutamıyorum. Acaba bu içerisinde iş yerim olan İstanbul'da on gün kalmaya kastetmeden namazımı tam kılmanın ve orucumu tutabilmenin bir yolu var mıdır?

Şunu da hatırlatmam gerekir ki, İstanbul'da işimi kaybettiğim zaman doğum yerim olan İzmit'e döneceğim. Bu durumda İstanbul'da yaşadığım müddetçe namazımı seferî kılıp oruç tutmamam mı, yoksa namazımı tam kılıp orucumu tutmam mı gerekiyor?

C: Her hafta iş için İzmit'ten çalıştığınız yer olan İstanbul'a gidip geliyor iseniz, namazınızı tam kılmalı ve orucunuzu tutmalısınız. Genel olarak oturduğu yerden şer'î mesafedeki bir yere sürekli -her on günde en az bir defa- yolculuk yapan kimse, hem yolda, hem iş yerinde, hem de oturduğu yerde namazını tam kılmalı, orucunu da tutmalıdır. Sadece, böyle bir kimse eğer bir yerde on gün kalırsa, on gün kalışından sonra çıktığı ilk yolculuğunda namazını seferî kılmalıdır.

20- a) İkâmet ettiğim şehirde on günü tamamlamadan önce bir iş için şer'î mesafeyi aşmayacak uzaklıktaki bir başka şehre gittim ve orada iki saat kadar kaldıktan sonra iş yerime geri döndüm.

b) Bu on gün içerisinde ikâmet ettiğim şehirden ayrılmayıp on gün ikâmeti tamamladıktan sonra şer'î mesafeyi aşmayan bir şehre gittim ve orada bir gece kaldıktan sonra ikâmet ettiğim yere geri döndüm.

c) Çalıştığım şehirde ikâmetimden on gün geçtikten sonra şer'î mesafeyi aşmayan bir yere gittim, oraya ulaştıktan sonra niyetim değişti de ikâmet ettiğim yerden şer'î mesafenin ötesindeki başka bir yere gittim.

d) Eğer "b" ve "c" şıklarında on günlük ikâmetim geçersiz oluyorsa, ikâmet yerime döndüğümde, ikâme-

timin geçersiz olduğunu bilmediğim göz önünde bulundurularak namaz ve orucumun hükmü nedir?

C: a-b) İkâmet ettiğiniz yerde dört rekâtı bir namaz kılmakla da olsa ikâmet hükmü geçerlilik kazandıktan sonra ikâmet ettiğiniz yerden çıkıp bir-iki saatliğine, hatta bir-iki günlüğüne şer'î mesafeden az olan bir yere gitmenizin hiçbir sakıncası yoktur. Bu durumda yeni bir yolculuğa çıkıncaya kadar namazınızı tam kılmalı ve orucunuzu tutmalısınız.

c) Eğer niyetinizi değiştirdiğiniz yerden gitmek istediğiniz yerin uzaklığı dört fersah* veya daha fazlaysa veya gitmek istediğiniz yerle ikâmet yerinize dönüşünüzün mesafesi sekiz fersah ise, bu yolculukla önceki ikâmet hükmü kalkar ve ikâmet yerinize döndükten sonra on gün ikâmet niyetini yenilemeniz gerekir. Aksi takdirde önceki ikâmet niyeti geçerliliğini korur; dolayısıyla namazınızı tam kılmalı ve orucunuzu tutmalısınız.

21- Şahsınıza müracaat etme imkânımız olmadığından dolayı sorularımızın cevabını sizin bürolarınızdan alıyoruz; acaba bu yeterli midir? Daha sonra bürolarınızdan aldığımız bazı fetvaların sizin fetvalarınızla farklı olduğu anlaşılırsa, amallerimizin hükmü nedir?

C: Kum kentindeki istiftaat büromuzdan sorduğunuz soruların cevabına uyabilirsiniz. Ayrıca sorularınızı yazılı olarak doğrudan bize de ulaştırabilirsiniz.

* Bir fersah yaklaşık altı km'dir.

22- Her gün evimden şer'î mesafe uzaklığında olmayan iş yerime gidip geliyorum; acaba namazımı tam kılmam için on gün kalmama gerek var mı?

C: Ev veya iş yerinizde ikâmet kastı sahih olarak gerçekleşikten sonra evinizle iş yeriniz arasında gidip gelmeniz ikâmet hükmünün devam etmesine, namazınızın tam olmasına ve orucunuza zarar vermez.

23- Gündüzün, özellikle de öğleden önce Müslüman olan bir kâfirin o günkü orucu sahih midir?

C: O günkü orucu sahih değildir.

24- Oruçlu bir Müslüman mürtet olur, sonra tövbe ederek İslam'a döner ve öğleden önce oruca niyetini yenilerse, acaba o günkü orucu sahih midir?

C: O günkü orucu sahih olmaz.

25- Delinin tuttuğu oruç sahih midir?

C: Deliliği gündüzün bir bölümünde olsa bile, delinin orucu sahih değildir.

26- Sarhoş veya baygın olan birisi daha önce oruca niyet etmiş olsa ve gündüz ayılsa vazifesi nedir?

C: Daha önce oruca niyet etmiş olan sarhoş kimse, sarhoşluktan ayıldıktan sonra ihtiyat gereği o günün orucunu tamamlamalı ve daha sonra da kaza etmelidir. Daha önce oruca niyet etmiş olan baygın kimse ise, baygınlıktan ayıldıktan (kendisine geldikten) sonra o günün orucunu tamamlamalıdır ve o oruç yeterlidir.

Ancak eğer daha önce oruca niyet etmemiş olur da gündüz kendisine gelirse, o günün orucunu kaza etmelidir.

27- Oruç tutmak, geçimini temin etmek için çalıştığı işte çalışmamasına sebep olur, başka bir işte çalışması da mümkün olmazsa, orucu yemesi caiz olur mu?

C: Dayanılmaz bir zorluk söz konusu olmadıkça orucu yemek caiz değildir.

28- Hasta öğleden önce iyileşir ve orucu bozan bir şey yapmamış olursa, oruca niyet edip oruç tutabilir mi?

C: Sorudaki durumda eğer öğleden önce oruca niyet ederse, orucu sahihtir.

29- Çocukluğunda çocuk felci geçirmesi sonucu yürüme, yeme, içme ve bütün bedensel hareketlerde aşırı de-recede zorlanan, fakat aklî sağlık ve dengesi yerinde olan ve akli başında diğer insanlar gibi meseleleri düşünüp analiz edebilen, ancak konuşmada güçlük çeken ve yıl boyunca eve kapanmış bedensel özürlü birisinin, bulunduğu durumun sıkıntı ve bunalımından kurtulmak için insanı coşturan müzikler dinlemesi ve bu tür şeylerle meşgul olması caiz midir? Böyle birinin namaz ve orucunun ve diğer vazifelerinin hükmü nedir? Konudaki fetvanızı açıklar mısınız? Allah sizden razı olsun.

C: Böyle birisi namaz, oruç ve diğer konularda diğer mükelleflerin hükmündedir. İnsanı coşturan, eğlence ve günah meclislerine uygun olan müzikleri dinlemesi de caiz değildir.

4. Bölüm

NİYETLE İLGİLİ HÜKÜMLER

1- İnsan ramazan ayında bilmeyerek veya unutarak ramazan orucu dışında bir oruca niyet ederse, orucunun hükmü nedir?

C: Sorudaki durumda orucu sahihtir ve ramazan ayının orucu olarak yeterlidir.

2- Acaba niyeti ayrıntılı olarak belirlemek gerekli midir?

C: Gerekli değildir; tutmak istediği oruç için niyet etmek yeterlidir. Ramazan ayının orucunu tutmak istediğinde, ramazan ayının orucuna niyet etmesi yeterlidir.

3- Acaba ramazan ayında, ramazan ayı olduğunu bildiği hâlde başka bir oruç tutması sahih midir?

C: Ne ramazan ayı için ve ne de niyet ettiği oruç için sahih ve geçerli değildir.

4- İnsan ramazan ayı orucu dışında bir oruç tutmak isterse, onu belirlemesi gerekli midir?

C: Tutabileceği oruç bir çeşitten fazla ise, tuttuğu orucu belirtmesi gerekir.

5- Acaba ramazan ayının tümünün orucu için bir tek niyet yeterli midir?

C: Ramazan ayının sonuna kadar bu niyetini her gün sürdürmesi hâlinde yeterlidir.

6- Acaba şer'an niyetin belli bir zamanı var mıdır?

C: Belli bir zamanı yoktur; ölçü, oruç tuttuğu günün şafağından önce ve hatta daha önce olsa bile, oruç tutma azmini taşıyıp bu azim sonucu orucun gerçekleşmiş olmasıdır.

7- Mükellef ramazan ayının orucunda veya kazasında veya keffaret orucunda ya da adak orucunda niyetini bozmaya veya orucu bozan bir işe niyet ederse, orucunun hükmü nedir?

C: Bilfiil orucu bozan işlerin birini yapmadıkça, sırf orucu bozan bir işe niyet etmek, oruca bir zarar vermez; ancak orucu bozan bir işe niyet etmenin niyeti bozmayı gerektirdiğinin farkına vararak niyetini bozarsa, durum değişir. Oruç tutmaktan vazgeçme anlamında niyeti bozmak ise, mutlak olarak belli bir zamanı olan farz orucu batıl eder. Ama belli bir zamanı olmayan oruçta niyeti bozmak, öğleden önce tekrar oruca niyet edilmesi durumunda orucu batıl etmez.

**8- Mükellef, hükmü veya konuyu unutarak rama-
zan ayında oruca niyet etmezse, aşağıdaki durumlara
hükmü nedir?**

- a) Öğleden önce ve orucu bozan bir iş yapmamış-
sa?
- b) Öğleden sonra ve orucu bozan bir iş yapmamış-
sa?
- c) Orucu bozan bir iş yapmamışsa?

C: Birinci durumda öğleden önce niyetini yenileme-
lidir; bu durumda orucu sahih ve yeterlidir. İkinci du-
rumda orucu batıldır; günün geri kalan kısmında saygı
olarak orucu bozan şeylerden sakınmalı ve daha sonra
o günün orucunu kaza etmelidir. Üçüncü durumda ise,
kazayla birlikte üzerine keffaret de farz olur.

5. Bölüm

ORUCU BOZAN ŞEYLER

1-2- YEMEK VE İÇMEK

1- Oruçlu bir kimse normal olmayan bir yolla mide-sine yiyecek veya içecek ulaştırırsa, örneğin burun yoluyla su alırsa, orucunun hükmü nedir?

C: Yemek ve içmek normal yolla olmasa da orucu bozar.

2- Orucu bozan şeylerden birini yara kanalıyla veya kulaktan mideye ulaştırmak orucu bozar mı?

C: Eğer ağız boşluğuna ulaştıktan sonra boğazdan mideye ulaşırsa veya yemek sayılan şeylerden olur ve beslenmek için kullanılırsa orucu bozar; aksi takdirde bozmaz.

3- Oruçlu kişinin balgam ve sümüğü ağız boşluğuna ulaşmadan yutması orucunu bozar mı?

C: Sorudaki durumda bozmaz.

4- Eğer oruçlu kimse ağızında tükürüğüyle ıslanmış bir şeyi dışarı çıkardıktan sonra tekrar ağızına alarak onda bulunan ıslaklığı yutarsa, hüküm nedir? Ayrıntılarıyla açıklar mısınız?

C: Sorudaki takdirde tükürüğü vasıtasıyla oluşan ıslaklığı yutmasıyla orucu bozulur; ancak eğer ıslaklık, "ağız dışardan bir ıslaklığı yuttu." denilmeyecek şekilde ağız suyuna karışarak kaybolursa, onu yutmak orucuna bir zarar vermez.

5- Oruç tutmak isteyen kişinin yemekten sonra dişlerinin arasını temizlemesi gerekir mi?

C: Temizlemesi gerekli değildir; ancak eğer dişlerin arasında yemek kırıntılarının kaldığını ve dişlerini temizlememesi bu kırıntıların boğazına kaçmasına neden olacağını bilirse, bu durumda dişlerini temizlemesi gerekir.

6- Ramazan ayının orucunu veya kazasını ya da müstehap oruç tutmuş olan kimsenin unutarak veya yanılarak bir şey yiyip içmesinin hükmü nedir?

C: Yanılarak veya unutarak yiyip içmekle oruç bozulmaz. Bu konuda oruç çeşitleri arasında hiçbir fark yoktur.

7- Eğer farz veya müstehap bir namaz veya namaz dışında bir amaçla aldığı abdestte mazmaza yaparken (ağızına su alırken) yanlışlıkla boğazına su kaçarsa, hüküm nedir?

C: Sorudaki durumda, bunun oruca hiçbir zararı yoktur.

8- Oruçluyken annemin yemeye veya içmeye zorlamasıyla orucum bozulur mu?

C: Başka birinin daveti ve zorlamasıyla da olsa yemek ve içmek orucu bozar.

9- Oruçlu kimsenin ağzına zorla bir şey sokulur veya başı zorla suya daldırılırsa, orucu bozulur mu? Eğer orucu bozmaya zorlanırsa; örneğin, "Eğer yemek yemezsen, malın veya canınla ilgili bir zarara uğrayacaksın." şeklinde tehdit edilirse ve oruçlu kişi de bu zararı önlemek için orucunu yerse, acaba orucu sahih olur mu?

C: Oruçlu kişinin elinde olmaksızın ağzına zorla bir şey sokulur veya başı zorla suya daldırılırsa, bununla orucu bozulmaz; fakat eğer başkasının zorlamasıyla bizzat oruçlu kişinin kendisi orucu bozan şeylerden birini yerine getirirse, orucu bozulur.

10- Nezle olduğum için ağızımda toplanan nezle suyunu dışarı çıkaracağıma onu yutarsam, orucum bozulur mu? Mübarek ramazan ayının bazı gecelerini akrabalarımın birinin evinde geçirdim, bu arada hem nezle olduğumdan ve hem de utancımın dolayısıyla üzerime farz olan gusül yerine toprakla teyemmüm ettim ve öğleye kadar gusletmedim. Bu iş birkaç gün tekrarlandı; bu halimle tuttuğum oruç sahih midir? Eğer sahih değilse, üzerime keffaret de gelir mi?

C: Nezle suyunu yutmak nedeniyle orucunuzdan dolayı üzerinize bir şey gelmez; gerçi ağız boşluğuna ulaştıktan sonra yutmuş iseniz, orucu kaza etmeniz müstehap ihtiyattır. Oruç tutmanız gereken günün şafağı atmadan önce gusletmeyip onun yerine teyemmüm almanıza gelince; eğer bu iş şer'î bir mazerete dayalı olur veya vaktin sonunda ve dar olması durumunda teyemmüm etmiş iseniz, orucunuz sahihtir; aksi durumda bu müddet içinde tuttuğunuz oruçlar batıldır.

3- ORUÇLUYKEN VEYA DİĞER HÂLLERDE İSTİMNA

1- Yaklaşık yedi yıldır ramazan ayı orucunun birkaç gününü istimna yaparak batıl ettim; ancak üç ramazan ayı boyunca orucumu kaç gün bozduğumu bilmiyorum, ama 25, 30 günden az olacağını sanmıyorum; dolayısıyla vazifemi iyice bilmiyorum, lütfen keffaretimin miktarını da bildirmenizi rica ederim?

C: Şer'an haram olan istimna yoluyla mübarek ramazan ayının batıl edilen her gününün orucu için iki keffaret vardır. Bu iki keffaret, altmış gün oruç tutmak ve altmış fakiri doyurmaktan ibarettir. Her gün için altmış fakiri doyurma yerine her fakire bir müd yiyecek (yaklaşık 750 gr. buğday vb. gıda maddelerini) verebilirsiniz; ama nakit para keffaret yerine geçmez; ancak keffaret sahibi tarafından yiyecek alması ve sonra keffaret olarak onu kendisinin kabul etmesi için fakire nakit parayı teslim etmenin sakıncası yoktur. Keffaret taamını satın almak için verilecek para, keffaret ver-

mek için seçtiği buğday, pirinç vs. gibi taamın fiyatına bağlıdır. İstimna ile batıl ettiğiniz oruçların kaç gün olduğu hususunda ise, kesin olarak bildiğiniz miktarın kaza ve keffaretini yerine getirmekle yetinebilirsiniz.

2- Orucu bozduğunu bildiği hâlde oruçluyken istim-na yapan kimsenin üzerine cem keffareti gelir mi? İnsan orucu bozduğunu bilmeden istimna yaparsa, hüküm nedir?

C: Her iki durumda kasıtlı olarak istimna yaparsa, üzerine cem keffareti gelir [yani altmış gün oruç tutmalı ve altmış fakiri doyurmalıdır].

3- Mahrem olmayan kadınla telefonla konuşma esnasında oluşan tedirginlik dışında istemnaya neden olacak hiçbir şey gerçekleşmeden mübarek ramazan ayında benden meni çıktı. Şunu da ekleyeyim ki, o kadınla konuşmam lezzet alma amacıyla değildi. Şu hususlara cevap vermenizi istirham ederim: Acaba orucum bozulur mu? Eğer bozulursa, üzerime keffaret de gelir mi?

C: Daha önce bir kadınla konuşurken boşalma alışkanlığınız yoksa ve telefon görüşmeniz şehvet ve lezzet amacıyla da değildiyse, buna rağmen elinizde olmaksızın sizden meni çıktıysa, böyle bir şey orucu bozmaz ve üzerinize de bir şey gelmez.

4- Birkaç yıldır ramazan ayında ve diğer aylarda istemnaya müptela olan kimsenin namaz ve orucunun hükmü nedir?

C: İstimna her halükârda haramdır. İstimna sonucu meni çıkarsa, cenabeti gerektirir. Oruçluyken bu iş yapılırsa, orucu haram şeyle bozma hükmünü taşır [yani cem keffareti gerektirir]. Gusûl ve teyemmüm alınmaksızın, cünüplü olarak kılınan namaz veya tutulan oruç batıldır ve kaza edilmesi gerekir.

5- Bulûğ çağına eriştiği ilk dönemlerde ramazan ayının orucunu tutan bir kimse oruçluyken istimna ederek cünüp olur, ancak oruç tutmak için cenabetten temizlenmenin gerektiğini bilmeyerek birkaç gün bu hâlde oruç tutarsa, sadece o günleri kaza etmesi yeterli midir, yoksa bu konuda başka bir hüküm mü vardır?

C: Sorudaki takdirde üzerine hem kaza, hem de keffaret gelir.

6- Oruçlu bir kimse ramazan ayında şehveti tahrik eden bir manzaraya bakarak cünüp olursa, orucu bozulur mu?

C: Meni getirme amacıyla bakar veya baktığında cünüp olacağını bilir ya da böyle bir alışkanlığı varsa, buna rağmen kasıtlı olarak bakar ve cünüp olursa, bu bilerek cünüp olan kimsenin hükmünü taşır.

4- CİNSEL İLİŞKİDE BULUNMAK

1- [Orucu bozan] cinsel ilişki nasıl gerçekleşir?

C: Erkeklik organının sünnet mahallinin insana olsun veya hayvana, önden olsun veya arkadan olsun fercine dahil olmasıyla gerçekleşir.

2- Oruçlu kimse cinsel ilişkide bulunmak ister, ancak bunu gerçekleştiremezse, acaba bu kastı orucu bozar mı?

C: Bu, orucu bozan şeyi kastetme kabilindendir. Oruç sırf böyle bir niyetle bozulmaz.

3- Oruçlu olduğunu unutarak cinsel ilişkide bulunan kimsenin orucunun hükmü nedir?

C: Bununla orucu bozulmaz.

4- Eğer oruçlu kimse cinsel ilişkiye zorlanır ve tamamen iradesiz bir duruma düşerse, orucu bozulur mu?

C: Bu iş, insanın tamamen ihtiyar ve iradesini alacak şekilde bir zorlamayla gerçekleşirse, bundan dolayı orucu bozulmaz.

5- KAFANIN TAMAMINI SUYA SOKMAK

1- Oruçlu kimse kafasının tamamını suya sokar, fakat bedeninin geri kalan kısmı dışarıda olursa, orucu bozulur mu?

C: Oruçlu kimsenin kafasının tamamını suya sokması haramdır ve bununla farz ihtiyat gereği orucu bozulur.

2- Tümünü kapsayacak kadar başı tedricî olarak suya daldırmaya, kafanın tamamını suya sokmak denir mi?

C: Başın tamamını kapsadıktan sonra, başın tamamını suya daldırmak hükmünü taşır.

3- Oruçlu kimse sırayla her defasında kafasının bir kısmını suya daldırırsa, örneğın ilk önce sağ tarafını suya daldırıp çıkarır, sonra sol tarafını suya daldırırsa bu, orucu bozar mı?

C: Bunun sakıncası yoktur; bu iş kafanın tamamını suya daldırma hükmünü taşımaz.

4- Oruçlu kimse cünüp olur ve öğle ezanından önce de bunun farkına varmaz, farkına varınca da irtimaşî gusül yaparsa¹, orucu bozulur mu? Guslettikten sonra bunu fark ederse orucunu kaza etmesi gerekir mi?

C: İrtimaşî gusül alması unutkanlık ve gaflet yüzünden olursa, guslü ve orucu sahihtir; orucu kaza etmek gerekmez.

5- Bedeni ıslanmayacak şekilde özel elbiselerle (örneğin dalgıç elbisesiyle) suya dalan kişinin orucunun hükmü nedir?

C: Elbise başına yapışık olursa, bu durumda orucunun sahih olması sakıncalıdır ve farz ihtiyat gereğı orucunu kaza etmelidir.

1- İrtimaşî gusül, vücut temizlendikten sonra gusül niyetiyle suya dalarak yapılan gusle denir.

6- Kafayı suya daldırma konusunda başın sınırı nedir?

C: Oruçluyken suya daldırılması haram olan baştan maksat, başın üst kısmından boyuna kadar olan kısmın tamamıdır.

7- Eğer kafanın sadece kulağa kadar olan kısmı üst taraftan suya daldırılır ve geride kalan kısım suya sokulmazsa, orucun sahih olmasını etkiler ve oruca zarar verir mi?

C: Kafanın tamamını birden suya daldırma eylemi gerçekleşmediği sürece orucun sıhhatine bir zarar vermez.

8- Oruçlu kimse kafasının tamamını suya daldırır, fakat saçları dışarıda kalırsa, bu durumda orucun hükmü nedir?

C: Sadece saçların dışarıda kalması, haram olan ve orucu bozan kafanın tamamını suya daldırma eyleminin gerçekleşmesini engellemez.

9- Kafanın tamamını muzaf suya daldırmak orucu bozar mı?

C: Kafanın tamamını muzaf sıvıya daldırmak sakıncasızdır; evet, ihtiyat gereği kafanın tamamını gül suyuna daldırmaktan sakınmak gerekir.

10- Oruçlu kimse başını suyun ulaşmasını önleyecek bir şey sürdükten sonra suya daldırırsa, orucunun hükmü nedir?

C: Başına suyun ulaşmasını önleyecek bir şey sürse bile ölçü, kafanın tamamını birden suya daldırmaktır.

11- Başını cam kavanoza sokarak suya daldıran kimsenin orucunun hükmü nedir?

C: "Kafanın tamamını suya daldırdı" denilmeyecek şekilde olursa, şöyle ki; kafasını bir cam kavanoza sokar ve kavanozu suya daldırırsa, bunun sakıncası yoktur ve orucuna bir zarar vermez.

12- Oruçlu kimse kafasının tamamı birden suya girmeyeceği sanısıyla suya atlar ve kafasının tamamı suya girerse, hüküm nedir?

C: Normalde bu şekilde suya atlamak, kafanın tamamının suya girmesini gerektirmez veya oruçlu kimse bu atlamanın kafanın tamamını suya daldırmayı gerektirdiğinin farkında olmazsa bu, orucun sıhhatine bir zarar vermez.

13- Oruçlu kimse cünüplü olur ve guslû sadece [baş da dahil olmak üzere bütün vücudu suya sokmayla yapılan] irtimasî şekilde gerçekleştirebiliyorsa, ne yapmalıdır?

C: Tertibî gusûl yapamazsa, bu durumda vazifesi teyemmüme dönüşür ve gusûl için kafasının tamamını suya daldırması caiz değildir.

14- Oruçlu kimse irtimasî gusûl yaparsa, aşağıdaki durumlarda hüküm nedir:

- a) Orucu müstehap veya vakti geniş olan farz oruç olursa?
- b) Orucu belli bir farz oruç olursa?

C: Müstehap ve vakti geniş olan farz oruçta orucu batıl olur; fakat aldığı gusûl sahihtir. Vakti dar olan farz oruçta ise, eğer ramazan ayının orucuysa hem orucu ve hem de guslû batıl olur; ancak irtimasî gusûlden sonra tövbe eder de daha sonra sudan çıktığı anda olsa bile gusle niyet ederse, bu durumda daha önce kafasının tamamını suya daldırmış olması nedeniyle orucu batıl olsa da guslû doğrudur.

6- BOĞAZA YOĞUN TOZ KAÇIRMAK

1- Boğaza ulaşmasından sakınılması zor olan yoğun tozun hükmü nedir?

C: Sorudaki durumda orucun batıl olduğu kesin olarak söylenemez; ihtiyat edip hem oruç tutmak, hem de daha sonra kaza etmek terk edilmemelidir.

2- Oruçlu kimsenin buharı yutması orucunu bozar mı?

C: Ağız boşluğunda suya dönüşmediği müddetçe buharı yutmak sakıncasızdır.

3- Oruçlu kişinin boğazına duman girerse, orucunun hükmü nedir?

C: Duman orucu bozmaz.

4- Acaba sigara içmek orucu bozar mı?

C: Farz ihtiyat gereği bundan kaçınılmalıdır.

5- Ben demir madeninde çalışıyorum ve işim gereği her gün madene girerek orada çalışmam gerekiyor. Madende araçları kullandığımızda ağzıma toz giriyor ve yılın diğer aylarında da durum aynıdır; bu durumda vazifem nedir? Acaba bu durumda orucum sahih midir?

C: Oruçluyken toz yutmak orucu bozar, dolayısıyla bundan kaçınmak gerekir; fakat yutmaksızın sırf tozun ağza ve buruna girmesi orucu bozmaz.

7- YALAN İSNAT ETMEK

1- Acaba her yalanı mı, yoksa belli bir yalanı mı isnat etmek orucu bozar?

C: Orucu bozan yalan; sadece Allah'a, Peygamber efendimize ve Ehlibeyt imamlarına isnat edilen yalandır.

2- Oruçlu kimse fakihlere ve müçtehitlere yalan isnat ederse, bu orucu bozar mı?

C: Onlara yalan isnat etmek haram olmasına rağmen orucun sıhhatine bir zarar vermez.

3- Oruçlu kimse doğru konuşmayı amaçlar, ancak yalan olduğu ortaya çıkar veya aksi gerçekleşirse, hüküm nedir?

C: Her iki durum da orucun sahih olmasına bir zarar getirmez.

4- Oruçlu kimse bir sözü nakleder ve o söz de yalan olursa, bu orucuna bir zarar verir mi?

C: Bir kişiden veya bir kitaptan nakletme şeklinde olursa, orucun sahih olmasına bir zarar getirmez.

5- Eğer oruçlu kimse belli birisine hitap etmeden veya şuarsuz olan hayvanlara hitap ederek orucu bozan türden bir yalan isnat ederse, bu orucu bozar mı?

C: Bununla orucu bozulmaz; ancak haber verme niteliği taşırsa, şöyle ki sonra da olsa onu duyan kişiye anlatmayı kastederse bozulur.

6- Oruçlu kimse dünyevî işlerden biri hususunda Peygamber efendimize ve Ehlibeyt İmamlarına yalan isnat ederse, bu orucuna bir zarar verir mi?

C: Orucun onlara (Allah'ın selâmı üzerlerine olsun) yalan isnat etmekle bozulması konusunda dinî şeyle, dünyevî şeyler arasında hiçbir fark yoktur.

7- Acaba peygamberlere, peygamberlerin vasilerine ve Hz. Zehra'ya yalan isnat etmek orucu bozar mı?

C: İhtiyat gereği onlar da bu hususta Ehlibeyt İmamlarının (a.s) hükmünü taşırlar.

8- Eğer birisi şakayla yalan konuşursa, yani hiçbir şekilde söylediği şeyin anlamını kastetmezse, orucunun hükmü nedir?

C: Haber verme hususunda ciddi olmazsa, yalan hükmü terettüp etmez.

8- KASITLI OLARAK CÜNÜP HÂLİNDE SABAHLAMAK

1- Sabah ezanına kadar bazı zorluklardan dolayı cenabetli kalan (gusûl etmeyen) kimsenin oruç tutması caiz midir?

C: Ramazan ayı orucu ve kazası hariç, diğer günlerde oruç tutmasının sakıncası yoktur. Ramazan ayı orucu ve kazasına gelince, eğer gusletmekten mazur olursa, teyemmüm etmesi gerekir; teyemmümü de terk ederse, oruç tutması sahih olmaz.

2- Cenabetli olduğu hâlde birkaç gün oruç tutan ve cenabetten temizlenmenin oruç tutmak için şart olduğunu bilmeyen kimsenin, cenabetli olarak oruç tuttuğu günlerden dolayı üzerine keffaret farz olur mu, yoksa sadece o günleri kaza etmesi yeterlidir?

C: Eğer cenabetli olduğunu bildiği hâlde gusûl veya teyemmümün de farz olduğunu bilmediği için cenabetli olarak sabahlar ve hükmü bilmemesi de kendi kusurundan (ihmalinden) kaynaklanırsa (yani hükmü öğrenme imkânı olmasına rağmen öğrenmemişse), farz ihtiyat gereği kaza dışında üzerine keffaret de farz olur. Ama hükmü bilmemesi kendi kusurundan kaynaklanmazsa (yani hükmü öğrenme imkânına sa-

hip olmazsa), keffaret farz olmaz; gerçi keffaret vermesi ihtiyata uygundur.

3- Kaza veya müstehap oruç tutan cenabetli kimsenin güneş doğduktan sonra gusûl alması caiz midir?

C: Ramazan ayı orucu veya kazasında sabah ezanına kadar kasıtlı olarak cenabetli kalan kimsenin orucu sahih olmaz. Ama güçlü görüşe göre bunların dışındaki oruçlar, özellikle müstehap oruç sahihtir.

4- Mübarek ramazan ayından on gün önce evlenmiş olan mümin bir kardeşimiz, sabah ezanından sonra cünüp olan kimsenin orucu ile ilgili olarak şer'î hükmün öğle ezanından önce gusletmesi durumunda sahih olduğunu duymuş (hatta bu hükmü kesin bildiğini bile sanıyormuş) ve buna dayanarak da [sabah ezanından sonra] eşiyle cinsel ilişki kuruyormuş; fakat daha sonra hükmün bildiği gibi olmadığını farkına varıyor, acaba bunun hükmü nedir?

C: Sabah ezanından sonra kasıtlı olarak cünüp olan kimse, kasıtlı olarak orucunu yiyen şahsın hükmündedir, (dolayısıyla bu iş) kaza ve keffareti gerektirir.

5- Ramazan ayı gecesinde bir yerde misafir olarak kalan kimse geceleyin ihtilâm oluyor, ama misafir olduğundan ve yanında da yeterli elbise bulunmadığından dolayı oruçtan kaçmak için yarınki gün yolculuğa çıkmayı amaçlıyor ve hiçbir şey yemeden sabah ezanından sonra yolculuğa çıkmak niyetiyle hareket edi-

yor. Şimdi soru şudur: Acaba bu şahsın yolculuğa çıkmayı niyet etmesi keffareti üzerinden kaldırır mı?

C: Cenabetli olduğunun farkında olarak sabah ezanından önce gusül veya teyemmüm etmeksizin sabahlarsa, sırf geceleyin yolculuğa çıkmayı kastetmek veya gündüz yolculuğa çıkmak, keffareti düşürmek için yeterli değildir.

6- Acaba su olmadığından veya (vakit darlığı dışında) başka bir mazeret yüzünden cenabet guslü yapamayacak olan kimsenin ramazan gecesinde bilerek kendisini cünüp etmesi caiz midir?

C: Eğer bu şahsın üzerine farz olan, teyemmüm etmek olur ve kendisini cünüp ettikten sonra teyemmüm için yeterli vakti varsa caizdir.

7- Mübarek ramazan ayında sabah ezanından önce uykudan uyanan, fakat ihtilâm olduğunun farkına varmadan tekrar uyuyan kimse, sonra sabah ezanı esnasında uyandığında ihtilâm olduğunu görür ve ihtilâmın da kesin olarak sabah ezanından önce gerçekleştiğini bilirse, orucunun hükmü nedir?

C: Sabah ezanından önce, muhtelim olduğunun farkına varmamışsa, orucu sahihtir.

8- Bir mükellef, mübarek ramazan ayında sabah ezanından sonra uykudan kalkıp ihtilâm olduğunu görür, fakat tekrar uyur ve güneş doğduktan sonra (sabah namazını kılmaksızın) uyanırsa, guslünü öğle ezanına

kadar geciktirir ve öğle ezanından sonra guslederek öğle ve ikinci namazını kılarsa, orucunun hükmü nedir?

C: Orucu sahihtir, cenabet guslünü öğleye kadar geciktirmesinin sakıncası yoktur.

9- Ramazan ayı gecesinde sabah ezanından önce ihtilâm olup olmadığından şüphe eden bir mükellef, şüphesine itina etmez ve tekrar uyur, sabah ezanından sonra uyanıp ezandan önce ihtilâm olduğunun farkına varırsa, orucunun hükmü nedir?

C: Birinci uykudan uyandıktan sonra kendisinde ihtilâmdan bir eser görmez, sadece muhtelim olduğuna ihtimal verir ve durumunu araştırmadan tekrar sabah ezanından sonraya kadar uyursa, orucu sahihtir. Hatta ezandan önce ihtilâm olduğunu anlasa bile orucu sahihtir.

10- Mübarek ramazan ayında necis suyla gusleden ve bir hafta sonra suyun necis olduğunu anlayan kimşenin bu müddet içerisindeki oruç ve namazının hükmü nedir?

C: Namazı batıldır ve kaza etmesi gerekir; ama orucu sahihtir.

11- Bir adamın, yakalandığı bir hastalık yüzünden idrarı damla damla akmaktadır, fakat bu durumu geçicidir. Yani, bu durumu her idrardan sonra bir saat veya daha çok devam etmektedir. Şimdi bu adamın oruçla

ilgili vazifesi nedir? Şöyle ki, bazı gecelerde cünüp oluyor ve sabah ezanından bir saat önce uykudan kalkıyor, ancak ezandan sonra idrar damlalarıyla beraber meninin de çıkması ihtimalini veriyor. Böyle birinin cenabetten temizlenmiş hâlde sabahlaması için vazifesi nedir?

C: Sabah ezanından önce gusleder veya cenabet yerine teyemmüm ederse, bundan sonra elinde olmaksızın meni çıksa da orucu sahihtir.

12- Sabah ezanından sonra veya önce uyuyup uykuda ihtilâm olan ve ezandan sonra kalkan kimsenin gusletmesi için tanınan süre ne kadardır?

C: Sorudaki takdirde cenabetli olması, o günkü orucuna zarar dokundurmaz; ancak namaz için gusletmesi farzdır, guslü namaz vaktine kadar da geciktirebilir.

13- Bir kimse ramazan ayı veya başka günlerin orucu için cenabet guslü almayı unutur ve gündüz hatırlarsa, vazifesi nedir?

C: Ramazan ayında sabah ezanından önce cenabet guslünü unutur ve cünüplü olarak sabahlarsa, orucu batıl olur. İhtiyat gereği ramazan ayının orucunun kazası da (hüküm açısından) ramazan ayının orucu hükmündedir. Ama bu ikisinin dışındaki diğer oruçlar bununla bozulmaz.

14- Sabah ezanına kadar vaktin geniş olduğunu sanarak gusül etmeyen ve sonra vaktin dar olduğunu anlayan kimsenin orucunun hükmü nedir?

C: Sorudaki takdirde ramazan ayının orucu olursa sahihtir; fakat kaza orucu olursa, orucu sahih olmaz.

15- Acaba sabah ezanına kadar gusül etmeden hayız ve nifas hâlinde sabahlamak orucu bozar mı?

C: Ramazan ayının oruç tutulması gereken gününde kasıtlı olarak gusletmeden sabah ezanına kadar hayız ve nifas hâlinde sabahlamanın hükmü, aynen kasıtlı olarak sabah ezanına kadar cünüp hâlinde sabahlamanın hükmü gibidir.

16- Sabah ezanından önce gusül yerine teyemmüm eden oruçlu kimsenin sabah ezanına kadar hiç uyumadan uyanık kalması farz mıdır?

C: Uyanık kalması farz değildir, teyemmüm ettikten sonra uyuyabilir.

17- Mübarek ramazan ayının gündüzünde ihtilâm olarak cünüp olan kişinin hemen gusül etmesi farz mıdır?

C: Hemen gusül etmesi farz değildir.

18- Acaba orucun sahih oluşunda ölüye dokunma gusl-lü almış olmak farz mıdır?

C: Orucun sahih olmasında cenazeye dokunma guslü şart değildir.

19- Geceleyin ihtilâm olan kimsenin gusletmeden uyuması caiz midir?

C: Sabah ezanından önce uyanacağına ihtimal verirse, uyandıktan sonra gusletmeye karar vermek şartıyla tekrar uyuması caizdir.

20- Uyuduktan sonra uyanma alışkanlığı olmayan bir kimse sabah ezanına kadar uyuya kalırsa, orucunun hükmü nedir?

C: Uyuduktan sonra uyanma alışkanlığı olmaz, uyuduğunda da uyanacağına ihtimal vermez ve buna rağmen sabah ezanına kadar uyursa, bu durumda kasten sabah ezanına kadar cünüp hâlinde sabahlayan kimse hükmündedir.

21- Uyuduktan sonra uyanma alışkanlığı olan bir kimse uyuduktan sonra sabah ezanına kadar uyanmazsa, orucunun hükmü nedir?

C: Uyanacağına ihtimal verir ve uyuduğunda da uyanma alışkanlığı olursa, eğer uyandıktan sonra gusletmeye kararlı olur, fakat buna rağmen sabah ezanına kadar uyanmazsa, üzerine kaza ve keffaret farz olmaz ve orucu sahihtir.

22- Uyuduktan sonra uyanma alışkanlığı olur ve ikinci veya üçüncü kez uyur ama uyanmazsa, bu konuda orucun hükmü nedir?

C: Her iki durumda da eğer uyumak istediğinde uyandıktan sonra gusletmeye kararlı olursa, ceza olarak akşama kadar orucu bozan işlerden kaçınması ve daha sonra o günü kaza etmesi gerekir, aksi durumda üzerine keffaret de farz olur.

23- Ramazan ayında uyuduğunda ihtilâm olacağını bilen oruçlu kimsenin uyuması caiz midir?

C: Uyuması caizdir. Şayet uyuduğunda ihtilâm olursa, üzerine hiçbir şey de farz olmaz.

24- Ramazan ayının gündüzünde ihtilâm olan oruçlu kimse, idrar yolundan meni çıkacağını bilirse, idrardan sonra istibra yapması caiz midir?

C: Gusletmeden önce istibra yapması caizdir.

25- Ramazan ayının gündüzünde ihtilâm olan oruçlu kimse gusletmek ister ama istibra etmediği takdirde gusülden sonra meninin kalıntılarının çıkacağını bilirse, bu durumda istibra yapması gerekli midir?

C: Sorudaki takdirde ihtiyat gereği gusülden önce is-tibra yapmalıdır.

26- İhtilâm olmak üzereyken oruçlu kimse kendinden meni çıkmadan önce uyanırsa, meninin çıkmasını önlemesi, özellikle zor olduğu durumda farz mıdır?

C: Her ne kadar zararlı ve zor olmadığı durumda önlemesi ihtiyata uygunsa da meninin çıkmasını önlemesi farz değildir.

9- SIVI MADDELERLE TENKIYE YAPMAK

1- Hastalığı nedeniyle sıvı şeylerle tenkiye yapmak zorunda kalan kimsenin orucu bozulur mu?

C: Oruçlu kimsenin sıvı şeylerle tenkiye yapması haramdır ve hastalığı tedavi için bile olsa tenkiye yapmakla orucu bozulur.

2- Oruçlu kimse sıvı bir şeyle tenkiye yaptığında, sıvı madde midesine çıkmayıp sırf arka tarafında kalırsa, acaba orucu bozulur mu?

C: İhtiyat gereği bu iş terk edilmelidir.

3- Besleyici madde ve vitamin içeren iğneyle tenkiye yapan kimsenin orucunun hükmü nedir?

C: Eğer besleyici madde içeren ve damar yoluyla yapılan iğne türlerinden olursa, ihtiyat gereği oruçlu kimsenin ondan sakınması gerekir ve eğer kullanılırsa, ihtiyat gereği o günün orucunu kaza etmelidir.

6. Bölüm

ORUÇLU İKEN SAKINILMASI GEREKEN ŞEYLER

1- Oruçlu olan bir kimsenin ağzından kan gelirse, orucu bozulur mu?

C: Bu yüzden orucu bozulmaz; ancak kanın boğaza kaçmasını engellemesi farzdır.

2- Oruçlu kimsenin mübarek ramazan ayında enfiye (burun otu, toz hâline getirilmiş ve buruna çekilen tütün) kullanmasının hükmü nedir?

C: Bunu kullanmak burun yoluyla bir şeyin boğaza kaçmasına sebep olursa caiz değildir.

3- Dilin altına bırakılan ve birkaç dakika sonra dışarı atılan tütün ve benzeri şeyden yapılan "nas" maddesi orucu bozar mı?

C: "Nas" maddesine karışan salıyı yutmak orucu bozar.

4- Aşırı nefes darlığına yakalanan kimselerin kullandığı sıvı bir maddeyi sıkıştırılmış hâlde içeren küçük

bir ilâç tûpü vardır. Gaz tozu içeren bu tûp ağza sıkıldı-
ğında, solunum yoluyla hastanın akciğerine girerek
nefes almasını kolaylaştırıyor. O nedenle hasta kişi, bu
ilâcı günde birkaç kez kullanmak zorunda kalıyor. Öyle
ki, bu tıbbî ilâcı kullanmaksızın oruç tutmak imkânsız
veya çok zordur. Durum böyle olduğuna göre, bu tür
hastaların söz konusu ilâcı kullanarak oruç tutmaları
caiz midir?

C: Ağız yoluyla akciğere inen madde sadece hava
olursa, oruca zarar vermez. Ama sıkıştırılmış havayla
birlikte bir ilâç maddesi de bulunursa, bu ilâç toz veya
pudra şeklinde olsa bile boğaza girdiği takdirde orucun
sahih olması sakıncalıdır; bu durumda ilâcı kullanmak-
tan kaçınmak gerekir. Ama bu ilâcı kullanmadığı tak-
dirde oruç tutması çok meşakkatli olursa, kullanması
caizdir.

5- Oruçluyken çoğu zaman tükürüğüm damağı-
m-dan sızan kanla karışıyor. Bazen tükürüğümün kanla
karışarak mideme gidip gitmediğinden şüphe ediy-
rum; bu hususta beni aydınlatır mısınız?

C: Damağınızdan çıkan kan, tükürüğünüzde kaybo-
lursa temizdir; onu yutmak da sakıncasızdır. Kanla ka-
rışıp, karışmadığında şüphe edilen tükürüğü yutmanın
sakıncası olmadığı gibi oruca da zararı yoktur.

6- Ramazan ayında bir gün dişlerimi temizlemeden
oruç tuttum. Tabiatıyla dişlerimin arasında kalan ye-
mek artıklarını da yutmuyordum. Ancak onlardan bir

miktarı boğazıma kaçtı. Bu durumda, o günün orucunu kaza etmem gerekir mi?

C: Dişlerinizin arasında yemek artıklarının kaldığını veya onların boğazınıza kaçacağını kesin olarak bilmiyordusanız ve boğazınıza kaçması da dikkatiniz ve kastınız üzere olmamışsa, o günün orucu hususunda üzerinize bir şey gerekmez.

7- Damağından çok kan gelen oruçlu kimsenin orucu bozulur mu? Oruçlu kimsenin bir maşrapayla başına su dökmesi caiz midir?

C: Damaktan çıkan kanı yutmadığı müddetçe orucu bozulmaz. Maşrapa ve benzeri şeylerle başa su dökmek de orucu bozmaz.

8- Kadınların, bazı kadın hastalıklarının tedavisi için vajinadan kullandıkları fitillerin ve merhemlerin oruca bir zararı var mıdır?

C: Bu ilâçları kullanmanın oruca zararı yoktur.

9- Diş doktoru ve diğerlerinin mübarek ramazan ayında oruçlu bir kimseye iğne yapmasının hükmü nedir?

C: Oruçlu kimsenin iğne yaptırmasının sakıncası yoktur. Ancak ihtiyat gereği besleyici türden olan vitamin iğnelerini yaptırmaktan (serum taktırmaktan) sakınmalıdır.

10- Hastanelerde yaygın olduğu gibi, besleyici sıvı maddeleri damar yoluyla bedene enjekte etmek orucu bozar mı?

C: Oruçluyken besleyici maddeleri damar yoluyla bedene enjekte etmenin caiz olması sakıncalıdır. Bundan sa-kınmakla ilgili ihtiyat terk edilmemelidir.

11- Tansiyonu yüksek veya düşük olan oruçlu birinin tansiyonunu düşürmek veya artırmak amacıyla hap alması caiz midir?

C: Tansiyonu normale getirmek için ramazan ayında hap kullanmak zaruri olursa, sakıncası yoktur; ancak onu yutmakla oruç bozulur.

12- Ben ve benim gibi bazı insanlar, tedavi için kullanılan haplara yemek ve içmek denilmediğine inanıyoruz. Acaba bu inancıma binaen tedavi için hap kullanabilir miyim; bunun orucuma sakıncası var mıdır?

C: Fitil olarak kullanılan hapların oruca zararı yoktur. Ancak yutmak yoluyla kullanılan haplar orucu bozar.

13- Karım beni ramazan ayında cinsel ilişkiye zorladı. Bu durumda vazifemiz nedir?

C: Her ikiniz de kasten cinsel ilişkide bulunan kimse-
nin hükmündesiniz. Dolayısıyla üzerinize kaza dışında keffaret de farzdır.

14- Ramazan ayında insanın kendi karısıyla oynamasının oruca zararı var mıdır?

C: Meni çıkmasına sebep olmazsa, sakıncası yoktur; aksi durumda caiz değildir.

7. Bölüm

ORUCUN KAZASI VE KEFFARETİ

1- Ramazan ayında dinî bir görev için seferde olmam nedeniyle üzerimde 18 gün kaza oruç var, vazifem nedir? Acaba üzerime kaza farz olur mu?

C: Seferde olmanız yüzünden tutmadığınız ramazan ayının oruçlarını kaza etmeniz farzdır.

2- Ramazan ayının orucu için ecîr olan (bedelle bir ölüden taraf oruç tutmayı üstlenen) kimse öğleden sonra orucunu bozarsa, üzerine keffaret farz olur mu?

C: Keffaret farz olmaz.

3- Ramazan ayını dinî bir görev için yolculukta geçiren ve bu yüzden oruç tutamayan kimseler, üzerinden birkaç yıl geçtikten sonra tutmadıkları oruçları şimdi kaza etmek isterlerse, keffaret (fidye) de ödemeleri gerekli midir?

C: Ramazan ayının kazasını sonraki ramazana kadar geciktirmeleri, oruç tutmalarına engel olan mazeretlerinin [yolculuklarının] devam etmesi yüzünden olursa, sadece tutmadıkları orucu kaza etmeleri yeterlidir ve her gün için yaklaşık 750 gr. yiyecek maddesi

fidyе olarak fakire vermeleri gerekmez; gerçi fidye de vermeleri müstehap ihtiyattır. Ancak ramazan ayının orucunun kazasını sonraki ramazana kadar geciktirmeleri bir mazeret olmaksızın önemsemezlik yüzünden olursa, hem kaza etmeleri ve hem de fidye vermeleri gerekir.

4- Cehaleti yüzünden yaklaşık on yıl namaz kılmayan ve oruç tutmayan bir kimse tövbe ederek Allah'a dönüyor ve üzerine farz olduğu hâlde yerine getirmediği şeyleri yerine getirmeyi azmediyor, ama tutmadığı oruçların hepsini kaza etmeye gücü yetmiyor; öte taraftan üzerine farz olan keffareti ödeyecek kadar malı da olmuyor. Şimdi bu adamın sadece istiğfar etmesi yeterli midir?

C: Hiçbir durumda tutmadığı oruçların kazası üzerinden kalkmaz. Keffarete gelince, eğer ne iki ay oruç tutmaya ve ne de altmış fakiri doyurmaya gücü yetmezse, gücü yettiği miktarda fakirlere sadaka vermesi gerekir.

5- Gelecek ramazan ayından önce geçmiş ramazandaki tutmadığı oruçları kaza etmenin farz olduğunu bilmeyerek kaza oruçlarını tutmayan kimsenin hükmü nedir?

C: Farz olduğuna cahil olma, kazayı sonraki ramazana kadar geciktirme sonucu gereken fidyeyi üzerinden kaldırmaz.

6- 120 gün oruç tutmayan bir kimse ne yapmalıdır? Her gün için altmış gün oruç tutması mı gerekir? Ve acaba üzerine keffaret farz olur mu?

C: Tutmadığı ramazan ayının oruçlarını kaza etmesi gerekir ve eğer orucu şer'î bir mazeret olmaksızın kasten yemişse, kaza dışında her gün için keffaret vermesi de farzdır. Keffaret ise, altmış gün oruç tutmak veya altmış fakiri doyurmak ya da altmış fakirin her birine yaklaşık 750 gr. yiyecek maddesi vermektir.

7- Üzerimde farz oruç varsa, farz oruçlarımın kazası olması niyetiyle ve eğer yoksa, mutlak kurbet kastıyla (Allah'a yakın olmak niyetiyle) yaklaşık bir ay oruç tuttum. Acaba bir ay boyunca tuttuğum bu oruç üzerime farz olan kaza oruçlarımdan sayılır mı?

C: İster kaza orucu olsun, ister müstehap oruç, emredildiğiniz şeyi yerine getirme niyetiyle oruç tutarsanız ve gerçekte üzerinizde de kaza orucu olursa, o oruçlarınız kaza oruçlarınızdan sayılır.

8- Üzerine ne kadar kaza orucun farz olduğunu bilmeyen kimse, üzerinde kaza oruç olmadığı inancıyla müs-tehap oruç tutarsa, tuttuğu bu oruçlar kaza oruçlarından sayılır mı?

C: Müstehap niyetiyle tuttuğu oruçlar, üzerindeki kaza oruçlarından sayılmaz.

9- Hükmü bilmeyerek açlık ve susuzluk yüzünden kasıtlı olarak orucu yiyen kimse hakkında görüşünüz

nedir? Bu kimsenin üzerine sadece kaza mı farzdır, yoksa kazanın dışında keffaret de ödemesi gerekir?

C: Hükmü bilmeyen bu adam eğer öğrenme imkânı varken öğrenmemişse, farz ihtiyat gereği kaza dışında keffaret de ödemelidir.

10- Bulûğa erdiği ilk yıllarda, zayıf ve güçsüz olduğundan oruç tutamayan kimse, sadece onların kazasını mı tutmalıdır, yoksa kaza dışında keffaret de mi ödemelidir?

C: Oruç onun için dayanılması zor bir meşakkate yol açmamış ve orucu kasten yemiş olursa, kaza dışında keffaret de ödemesi gerekir.

11- Tutmadığı oruçların ve kılmadığı namazların sayısını bilmeyen kimsenin vazifesi nedir?

Orucu kasıtlı mı, yoksa şer'î bir mazeret yüzünden mi bozduğunu bilmeyen kimsenin hükmü nedir?

C: Yerine getirmediğini kesin olarak bildiği oruç ve namazları yerine getirmekle yetinmesi caizdir.

Kasıtlı olarak orucu bozduğundan şüphe ederse, keffa-ret ödemesi gerekmez.

12- Ramazan ayında orucunu tutan kimse, bir şeyler yemek için sahurda uyanmaz, dolayısıyla orucunu akşama kadar devam ettiremezse ve gündüz başına gelen bir olay yüzünden de orucu bozarsa, üzerine bir keffaret mi, yoksa cem keffareti mi gelir?

C: Açlık, susuzluk vs. gibi sebeplerle dayanılması zor olan meşakkatli bir duruma düşünceye kadar orucuna devam eder ve sonra orucunu yerse, üzerine sadece kaza farz olur ve keffaret ödemesi gerekmez.

13- Üzerime farz olan kaza orucunu yerine getirip getirmediğimden şüphe edersem vazifem nedir?

C: Geçmişte üzerinize kaza orucunun farz olduğunu kesin bilerseniz, (oruç tutarak) o kazayı yerine getirdiğinize dair kesin bilgi elde etmeniz gerekir.

14- Baliğ olduğu ilk yıl ramazan ayının 11 gününü oruç tutan, bir gününü öğle üzeri bozan ve 18 gününü de asla oruç tutmayan kimse 18 gün için keffaret ödemesi gerektiğini bilmezse, vazifesi nedir?

C: Ramazan ayının orucunu kasten ve kendi isteğiyle tutmazsa, orucu bozduğunda ister keffaretin farz olduğunu bilsin, isterse bilmesin, tutmadığı günleri kaza etmenin dışında her güne karşılık keffaret de ödemesi gerekir.

15- Doktorun, orucun zararlı olduğunu söylemesi nedeniyle oruç tutmayan hasta, birkaç yıl sonra orucun kendisine zararlı olmadığını ve doktorun kendisini oruçtan men etmek hususunda yanıldığını anlarsa, üzerine kaza ve keffaret farz olur mu?

C: Güvenilir ve uzman bir doktorun bildirmesi veya makul bir sebebe dayanması neticesinde kendisine bir zarar dokunacağından korktuğu için oruç tutmamışsa, üzerine sadece kaza farz olur.

16- Eğer oruçlu kimse öğleden önce ruhsat haddine [vatanının veya on gün kalmayı kararlaştırdığı şehrin duvarlarını göremeyeceği ve ezan seslerini duymayacağı noktaya] varmadan orucu bozan şeylerden birisini yapmanın caiz olmadığını bilmez ve asla böyle bir hükümden haberi olmazsa ve yolcu olduğu düşüncesiyle orucu bozan şeylerden birini yaparsa, orucunun hükmü nedir? Acaba o günün orucunu kaza etmesi gerekir mi?

C: Kasıtlı olarak orucunu bozan kimse hükmündedir.

ORUCUN KEFFARETİ VE MİKTARI

17- Kendine (buğday, pirinç vb.) yiyecek maddesi satın alması için fidye olarak fakire yaklaşık 750 gr. ağırlığına tekabül eden yiyecek maddesinin parasını vermek yeterli midir?

C: Fakirin, sizden taraf vekil olarak o parayla kendisine yiyecek maddesi alacağına ve sonra onu keffaret olarak kabul edeceğine güvenirseniz, sakıncası yoktur.

18- Bir grup fakiri doyurmak için vekil olan kimse, kendisine verilen keffaret malından kendi çalışmasının ve aşçılığının ücretini alabilir mi?

C: İşçilik ve aşçılık karşısında ücret talebinde bulunması caizdir; ancak onu keffaret olarak verilen maldan alması caiz değildir.

19- Hamile olduğu veya doğumu yaklaştığı için oruç tutamayan bir kadın, doğumdan sonra gelecek ramazan ayından önce tutmadığı oruçları kaza etmesi gerektiğini bildiği hâlde; kasıtlı veya kasıtsız olarak orucu kaza etmez ve birkaç yıl geciktirirse, acaba sadece o yılın keffaretini ödemesi yeterli midir, yoksa geciktirdiği bütün yılların keffaretini mi vermesi gerekir? Kasıtlı olduğu durumla, kasıtsız olduğu durum arasındaki farkı açıklar mısınız?

C: Birkaç yıl geciktirmiş olsa bile kazasını geciktirdiği oruçlar için sadece bir defa fidyeye vermesi gerekir. Fidyeye ise her güne karşılık fakire yaklaşık 750 gr. yiyecek maddesi vermektir. Elbette sonraki ramazana kadar geciktirmesi şer'î bir mazeret olmaksızın önemsemezlikten kaynaklanırsa, fidye farz olur. Dolayısıyla orucun sıhhatine engel teşkil edecek şer'î bir mazeret söz konusu olursa, fidye farz olmaz.

20- Hasta olması yüzünden oruç tutamayan, sonraki ramazan ayına kadar da kazasını yerine getiremeyen ve bu nedenle üzerine fidye farz olan kadının fidyeyi kendisinin mi ödemesi gerekir, kocasının mı?

C: Sorudaki takdire göre, her gün için fakire yaklaşık 750 gr. ağırlığında yiyecek maddesi ödemek, kadının kendisine farzdır, kocasına değil.

21- Üzerinde on gün farz oruç olan ve şaban ayının yirmisinde oruçlarını tutmaya başlayan kimse, öğleden önce veya sonra kasıtlı olarak orucunu yiyebilir mi?

Eğer orucunu öğleden önce veya sonra yerse, ne kadar keffaret ödemesi gerekir?

C: Bu durumda orucunu bozması caiz değildir; ancak eğer kasıtlı olarak öğleden önce orucunu bozarsa, üzerine keffaret farz olmaz; ama öğleden sonra bozarsa, keffaret ödemesi gerekir. Kaza orucunun keffareti ise on fakiri doyurmak, bunu yapmaya gücü yetmediği takdirde de üç gün oruç tutmaktır.

22- İki yıl arka arkaya hamile olan ve bu iki yılda oruç tutamayan, ancak şimdi oruç tutmaya gücü olan bir kadının hükmü nedir? Acaba üzerine cem keffareti mi farz olur, yoksa sadece tutmadığı oruçları kaza etmelidir? Orucunu böyle geciktirmesinin hükmü nedir?

C: Ramazan ayının orucunu şer'î bir mazeret yüzünden tutmamışsa, üzerine sadece kaza farzdır. Fakat oruç tutmamadaki mazereti, orucun rahmindeki veya doğurmuş olduğu bebeğe zarar korkusundan kaynaklanırsa, kazayla birlikte fidye de ödemesi yani, her güne karşılık yaklaşık 750 gr. ağırlığında yiyecek maddesi vermesi gerekir. Ramazan ayından sonra şer'î bir mazereti olmaksızın orucun kazasını gelecek ramazan ayına kadar geciktirirse, yine her gün için fakire fidye vermelidir.

23- Orucun keffaretinde kazayla keffaret arasında tertip farz mıdır?

C: Farz değildir.

24- Oruçlu kimse tarafından bir günde orucu bozan şeylerden birinin tekrarlanıp kaç defa yapılması, keffaretin de tekrarlanmasını gerektirir mi?

C: Keffaretin tekrarlanmasını gerektirmez; fakat cimada ihtiyatın terk edilmemesi daha uygundur.

25- Öğleden sonra ramazan ayının kaza orucunu bozmanın keffareti nedir?

C: Her birine yaklaşık 750 gr. ağırlığında yiyecek maddesi olmak üzere on fakiri doyurmaktır. Eğer bunu yapmaya gücü yetmezse, üç gün oruç tutmalıdır.

26- Belli bir günde oruç tutmayı nezretmiş olan mükellef o günde kasıtlı olarak orucu bozan şeylerden birini yaparsa, keffareti nedir?

C: Bunun keffareti, ramazan ayının orucunu kasten bozmanın keffareti ile aynıdır; orada ödenmesi gereken keffaret aynıyla burası için de geçerlidir.

27- İnsan, üzerine farz olan keffareti hemen mi yerine getirmelidir, yoksa keffareti yerine getirmenin farz oluşunun vakti geniştir?

C: Mevcut imkânların kaybedilmesi sonucu keffareti ödememesi gibi bir endişesi olmazsa, hemen yerine getirmesi gerekmez.

28- Oruçlu bir kimse ramazan ayında oruçlu karısıyla cinsel ilişkide bulunursa, keffaret açısından hükümleri nedir?

C: Eğer karısı da kocasına uyar ve bu işe razı olursa, kocası gibi onun da üzerine kasten orucu bozma keffareti farz olur, ayrıca her birine tazir (şer'î had) de uygulanır.

29- Üzerine keffaret farz olan kimse iki yıl kadar keffareti yerine getirmezse, acaba keffaret tekrarlanır mı?

C: Üzerinden yıl geçmesiyle keffaret tekrarlanmaz.

30- Acaba seferî veya hasta olması nedeniyle oruç tut-mayan kimse, oruçlu karısını cinsel ilişkiye zorlayabilir mi?

C: Karısını bu işe zorlayamaz ve eğer zorlarsa, ihtiyat gereği karısının da keffaretini ödemelidir.

31- Acaba altmış fakire verilmesi gereken yiyecek maddesini sadece bir veya iki fakire vermek, keffaretin ödenmesi açısından yeterli midir?

C: Altmış fakire verme imkânı olduğu hâlde altmış fakire verilmesi gereken yiyecek maddesini bir, iki veya daha fazla fakire vermek yeterli olmaz.

32- Üzerine keffaret farz olup ölen bir kimsenin keffaret borcunu karşılıksız olarak herhangi bir insanın ödemesi caiz midir?

C: Evet, karşılıksız olarak ölen kimsenin keffaretini ödemek caiz ve yeterlidir.

SADECE KAZAYI GEREKTİREN DURUMLAR

33- Geceleyin cünüp olduktan sonra ikinci defa uyuyan ve uyuduğu zaman uyanma alışkanlığı olduğu hâlde sabah ezanına kadar uyanmayan kimsenin keffaret ödemesi gerekir mi?

C: Sorudaki durumda üzerine sadece kaza farz olur, keffaret ödemesi gerekmez.

34- Orucunu riya (gösteriş) yapmakla bozan veya orucu bozan şeylerden birisini yapmadığı hâlde oruç niyetinden dönen, örneğin o gün oruçlu olmamaya niyet eden kimsenin kazayla birlikte üzerine keffaret gelir mi?

C: Sadece orucunu kaza etmesi yeterlidir.

35- Oruçlu kimse sabah ezanını gözetlemesi mümkün olduğu hâlde gözetlemeden orucu bozan şeylerden birisini yapar da daha sonra sabah ezanının olduğunu anlarsa, hükmü nedir?

C: Sorudaki durumda üzerine sadece kaza farz olur.

36- Gerçekte fecir doğmasına (sabah ezanı okunmasına) rağmen henüz ezanının okunmadığını söyleyen birisinin sözüne dayanarak bir şey yiyen kimsenin keffaret ödemesi gerekir mi?

C: Hayır, keffaret ödemesi gerekmez.

37- Havada bulut ve hiçbir engel olmadığı hâlde havanın karardığını görünce akşam olduğunu sanarak akşam olmadan önce iftar eden oruçlu kimsenin orucunun hükmü nedir?

C: Bu durumda üzerine hem kaza ve hem de keffaret farz olur. Ama eğer akşam olduğuna emin olarak iftar etmişse, üzerine sadece kaza farz olur.

38- İki adil şahit veya oruçlu bir adil şahit, güneşin battığına kanaat getirdiklerini söyleyerek akşam olduğunu haber verdiklerinde, onların bu haberine dayanarak iftar eden ve daha sonra akşam olmadığı anlayan insanın orucunun hükmü nedir?

C: Sorudaki takdirde üzerine ne kaza, ne de keffaret farz değildir.

39- Üzerinde ramazan ayının kazası vs. gibi farz bir oruç olan mükellef müstehap bir oruç tutmak isterse, tutacağı oruç sahih olur mu?

C: Üzerinde ramazan ayının kazası, keffaret ve benzeri gibi farz bir oruç olan kimse müstehap bir oruç tutamaz.

40- Hükmü bilmediği için yolculukta oruç tutan kimsenin orucunun hükmü nedir?

C: Yolculukta tutulan oruç sahih değildir.

41- Yaşlı bir kadın ve erkek oruç tutamazlarsa veya oruç tutmak onlar için zor olursa, bu durumda oruçlarını bozabilirler mi?

C: Oruçlarını bozabilirler; hatta oruç tutmadıkları takdirde üzerlerine bir şey de gelmez. Fakat eğer oruç tutmaları zor olursa, her gün için fakire fidye olarak yaklaşık 750 gr. ağırlığında yiyecek maddesi vermelidirler.

42- Yaşlı kadın, yaşlı erkek ve çok susama hastalığı olan kimsenin keffareti nedir?

C: Oruç tutabilmelerine rağmen oruç tutmak kendileri için zor olursa, her gün için fakire fidye olarak yaklaşık 750 gr. yiyecek maddesi vermelidirler.

43- Kasıtlı olmadan veya bayılmaya sebep olan bir işi yapmadan bayılan oruçlu kimsenin baygınlık günlerinde tutmadığı oruçları kaza etmesi gerekir mi?

C: Baygınlık sonucu tutamadığı oruçları kaza etmesi gerekmez.

44- Doğuştan kâfir olan [daha sonra İslâmiyet'i kabul eden] bir kimsenin kâfir olduğu günlerin orucunu kaza etmesi gerekir mi?

C: Müslüman olduktan sonra kâfir olduğu günlerde tutmadığı oruçların kazası yoktur.

45- Şîî olmayan birisi Şîî olduktan sonra geçmişteki oruçlarını kaza etmeli midir?

C: Eğer o dönemde kendi mezhebine uygun ve mu-
tabık şekilde oruç tutmuşsa, Şii olduktan sonra oruçla-
rını kaza etmesi farz değildir; aksi durumda oruçlarını
kaza etmelidir.

46- Acaba orucun kazasını hemen yerine getirmek
farz mıdır?

C: Orucun kazasını hemen yerine getirmek farz de-
ğildir; fakat hiçbir mazeret olmadan gelecek ramazan
ayına kadar geciktirmek caiz değildir.

47- Ramazan ayında bir mazeret nedeniyle oruç
tutmayan bir kimse ramazan ayı çıkmadan önce ölür-
se, tutmadığı oruçların kaza edilmesi farz mıdır?

C: Sorudaki takdirde tutmadığı oruçların kaza e-
dilmesi farz değildir?

48- Ramazan ayında bir mazereti nedeniyle oruç
tutmayan mükellefin mazereti gelecek ramazan ayına
kadar devam ederse, hükmü nedir?

C: Mazereti hastalık olur da sonraki ramazan ayına
kadar devam ederse, tutmadığı oruçları kaza etmesi
farz değildir; ancak her bir güne karşılık fakire fidyе
olarak buğday, arpa, pirinç ve benzeri gibi yaklaşık 750
gr. ağırlığında yiyecek maddesi vermesi gerekir. Ama
eğer mazereti hastalıktan başka bir şey olursa, ister
kazayı geciktirmiş olmasının nedeni hastalık olsun,
isterse başka bir mazeret olsun, üzerine sadece kaza
farz olur.

49- Orucun kazası sonraki ramazan ayına kadar geciktirilirse, hüküm nedir?

C: Eğer geciktirilmesi bir mazeret nedeniyle olmazsa, kaza dışında her gün için fakire yaklaşık 750 gr. ağırlığında yiyecek maddesi vermesi gerekir.

50- Acaba orucun kazasını sonraki yıllara geciktirmenin tekrarlanmasıyla fidye de tekrarlanır mı?**C:** Tekrarlanmaz.

51- Ramazan ayının kaza orucunu öğleden önce bozmak caiz midir?

C: [Vakit geniş olur ve sonraki ramazan gelmeden önce] başka bir zamanda tutacak kadar vakit olursa, caizdir.

52- Büyük oğlun üzerine [ölen] babasının tutmadığı oruçları kaza etmek farz mıdır?

C: Babasına kaza etmesi farz olan oruçları kaza etmek büyük oğla farzdır.

53- Ramazan ayının birkaç gününün keffaretini sadece bir fakire vermek caiz midir?

C: Sakıncası yoktur.

54- Biz rahmetli İmam Humeyni'yi taklit etmeye devam eden, yeni konularda ise müracaatlarımızı size yapan ve taklitte tamamen size dönmek için onayınızı bekleyen büyük bir grubuz. Ayrıca içimizde Ayetullah

Hoî ve Ayetullah Erakî'nin de mukallitleri vardır... Biz önceleri zalim, zorba ve din düşmanı bir ülkede yaşadığımız bir dönemde, tağutların ve fasıkların hükmü altında olduğumuz için beş aydan on beş aya kadar mübarek ramazan ayının oruçlarını tutamadık. Bu ise bilinçsizliğimizden ve özellikle devlete bağlı kurumlar da resmi görevi olanlarımıza devlet tarafından oruç tutma yasağı bırakılması, oruç tutmamıza izin verilmemesinden kaynaklanıyordu. Anladığımız kadarıyla üzerimize tutmadığımız oruçların hem kazası, hem de keffareti farz oluyor. Bu nedenle bazılarımız kazalarını tamamlamış ve bir kısmımız da oruçlarını kaza etmeye devam etmekte. Fakat maaşlı olduğumuz ve az maaş aldığımız için beş ay veya daha fazlasının keffaretini vermeye gücümüz yetmiyor. Acaba keffareten kurtulmamızın bir yolu var mıdır?

C: Kasten ramazan ayının orucunu bozmanın keffareti olan bir köle azat etmek, altmış gün oruç tutmak veya altmış fakiri doyurmaktan âciz olan birisi, gücü yettiği miktarda sadaka vermelidir ve eğer buna da gücü yetmezse, istiğfar ederek Allah'tan bağışlanma dilemelidir.

55- Gusletmenin farz olduğunu ve nasıl yapılması gerektiğini bilmeyen, fakat bulûğ çağından on yıl sonra taklit etmesi gerektiğini ve guslün farz olduğunu bilen bir mükellefin namaz ve oruçlarının kazası konusunda üzerine farz olan nedir?

C: Cünüplü olarak kıldığı namazları kaza etmesi gerekir. Oruca gelince, ihtilâm olduğunu ve kendisin-

den meni çıktığını veya cünüplü olmayı gerektiren başka bir sebeple cünüplü olduğunu bilir, fakat cünüplü kişinin namaz kılabilmesi ve oruç tutabilmesi için gusletmesinin gerektiğini bilmezse, tutmadığı oruçları kaza etmelidir; hatta hükmü bilmeyişinde kusurluysa, güçlü görüşe göre üzerine keffaret de farz olur. Ama eğer sadece cünüplü olduğunu bilmez ve oruç tutması gereken günün sabahında da cenabetli olduğunun farkına varmazsa, bu durumda üzerine değil keffaret, kaza bile farz olmaz.

56- Belli bir günde oruç tutmayı veya belli bir namaz kılmayı nezreden yahut bunun için yemin eden ve daha sonra nezrini veya yeminini bozan kimsenin üzerine o günün keffareti dışında oruç veya namazının kazası da farz olur mu?

C: Oruç veya namazla ilgili nezrine muhalefet etme konusunda; keffaret dışında oruçta güçlü görüşe göre, namazda ise ihtiyat gereği kaza da farzdır. Bu konuda yemini bozmanın da nezri bozmaya ilhak edilmesi uzak bir ihtimal değildir.

58- Mükellefin fitre zekâtının verilmesinin gerekliliğine cahil olduğu dönemlerde ödemediği fitre zekâtını şimdi ödemesi gerekir mi? [Eğer gerekiyorsa,] her yıl için verilmesi gereken miktar nasıl hesaplanmalıdır? Ödenmesi gerekir ve ölçü şimdiki fiyattır.

8. Bölüm

ORUÇLA İLGİLİ DİĞER HÜKÜMLER

A) HAYIZ, NİFAS VE İSTİHAZE KANI GÖREN KADINLA İLGİLİ HÜKÜMLER

1- Belli bir günde oruç tutmayı nezretmiş olan bir kadın nezrini yerine getirmek üzere oruç tutar; ancak oruçluyken hayız kanı görürse, hüküm nedir?

C: Kadının hayız görmesiyle orucu bozulur, temizlendikten sonra kaza etmelidir.

2- Ramazan ayında akşam ezanına iki saat veya daha az bir süre kala hayız olan kadının orucu batıl olur mu?

C: Evet, orucu bozulur.

3- Gusül ve teyemmümden hiç birisi için vakit olmayacak şekilde -sabah ezanından önce- hayız kanı kesilen kadın ne yapmalıdır?

C: Sorudaki durumda ramazan ayında o hâliyle tuttuğu oruç sahihtir.

4- Çok ve normal istihaze kanı gören kadının hükmü nedir?

C: Tuttuğu orucun sahih olması için gündüzün kılınacak namazlar için gerekli olan gusülleri yapması şarttır. Dolayısıyla sabah namazından veya öğle ve ikindi namazından önce çok veya normal istihaze kanı görmeye başlarsa, gusletmesi gerekir; bilerek gusletmezse, tuttuğu oruç bozulur.

5- Ramazan ayının orucu ve ramazan ayından kazaya kalan oruç tutulurken kasıtlı olarak hayız ve nifas hâllerinde sabahlamanın hükmü nedir?

C: Bu, ramazan ayında kasıtlı olarak cünüp hâlinde sabahlama gibi orucu bozar; kaza ve keffareti gerektirir.

6- Ramazan ayının orucu ve ramazan ayından kazaya kalan oruç dışında kasıtlı olarak hayız ve nifas hâllerinde sabahlamanın hükmü nedir?

C: Ramazan ayının orucu ve ramazan ayından kazaya kalan oruç dışında, hayız ve nifas hâllerinde sabahlamanın oruca herhangi bir zararı yoktur.

7- Tüm oruçlarda hayız ve nifas gusüllerini yapmayı unutmak, orucu bozar mı?

C: Ramazan ayının orucunda veya bu aydan kazaya kalan oruçta olsa bile, orucu bozmaz.

B) HAMİLE VE SÜT VEREN KADINLAR

1- Hamile kadına hamileliğin ilk aylarında oruç farz mıdır?

C: Sırf hamile olmak orucun farz olmasını engellemez; ancak oruç tutması yüzünden kendisi veya cenin için bir zarar geleceğinden korkar ve endişesi de makul bir sebebe dayanırsa, oruç tutması farz olmaz.

2- Orucun cenine zararlı olup olmadığını bilmeyen hamile kadına oruç farz mıdır?

C: Oruç tuttuğunda cenine bir zarar gelmesinden korkar ve bu korkusu makul bir sebebe dayanırsa, oruç tutmamalı; aksi durumda ise, oruç tutmalıdır.

3- Bir çocuğunu emziren ve hem de hamile olan bir kadın ramazan ayının orucunu tutar; ancak rahmindeki bebeği ölü olarak dünyaya getirir, bu durumda önceden orucun zararlı olduğuna ihtimal verdiği hâlde oruç tutmuşsa; birincisi tuttuğu oruç sahih midir? İkincisi üzerine diyet gelir mi?

Eğer zararlı olmasına ihtimal vermeden oruç tutmuş, ancak sonra zararlı olduğu anlaşılırsa, vazifesi nedir?

C: Makul bir sebebe dayalı olarak zararlı olmasından korktuğu hâlde oruç tutmuş veya sonradan orucun kendisine veya cenine zararlı olduğu anlaşılırsa, orucu sahih olmaz ve onları kaza etmesi gerekir. Ancak, ceninin diyetinin farz oluşu, gerçekleşen ölümün annenin

oruç tutmasına dayanmasının ispatlanması durumuna bağlıdır.

4- Allah'a şükürler olsun bir çocuk sahibi oldum. Bebeğime şimdi süt emzirmekteyim; ramazan ayı girmek üzeredir ve ben oruç tutmaya kadirim; ama oruç tuttuğumda bünyem zayıf olduğu için sütüm kesiliyor ve bebeğim ise her on dakikada bir süt istiyor, bu durumda ne yapmalıyım?

C: Oruç tutmanıza bağlı olarak gerçekleşen sütün azalması veya kuruması durumunda, bebeğe zarar dokunacağı korkusu olursa, orucunuzu yemeniz caizdir. Tutamadığınız her günün orucu için fakire bir müd (yaklaşık 750 gr.) yiyecek maddeleri vermeniz ve sonra da iftar ettiğiniz orucu kaza etmeniz farzdır.

C) HASTALIK VE DOKTORUN MEN ETMESİ

1- Dine bağlılıkları zayıf olan bazı doktorlar, zararlı olduğu bahanesiyle hastaları oruç tutmaktan men etmekteler. Bu gibi doktorların sözleri şer'i açıdan geçerli sayılır mı?

C: Doktor kendisi güvenilir olmaz, sözü de güven kazandırmaz ve orucun zararlı olduğu hususunda endişe ve korku yaratmazsa, bu durumda sözü geçerli değildir.

2- Annem yaklaşık on üç yıldır hasta olduğu için bu süre içerisinde oruçlarını tutamadı. Ben kesin olarak annemin ilâç kullanmak zorunda kaldığı için bu fariza-

dan mahrum olduğunu biliyorum. Bu durumda tutmadığı oruçların kazasının farz olup olmadığı hususunda bizi aydınlatır mısınız?

C: Hasta olduğu için oruç tutamamışsa, üzerine kaza farz olmaz.

3- Bünyem zayıf olduğundan dolayı bulûğ çağından itibaren on sekiz yaşına kadar oruç tutmadım; şimdi vazifem nedir?

C: Mükellefiyet çağına ulaştıktan sonra ramazan ayında tutmadığınız oruçları kaza etmeniz farzdır. Ramazan ayının orucunu kasıtlı olarak ve şer'î bir mazeretiniz olmaksızın yemişseniz, kaza dışında keffaret de gerekir.

4- Göz doktoru gözümden rahatsız olduğum için oruç tutmamı yasaklıyor ve kesinlikle oruç tutmamam gerektiğini söylüyor. Ben ise rahat edemediğimden oruç tutmaya karar verdim; ancak birçok zorluklarla karşılaştım. Bazen akşam ezanına kadar bir şey hissetmememe rağmen, bazen de ikindi vakitlerinde rahatsız oluyorum. Bu durumda orucun bana farz olup olmadığına şüphe ettiğim hâlde orucumu akşama kadar sürdürüyorum; sorum şudur: Acaba oruç bana farz mıdır? Oruç tuttuğum günlerde akşama kadar orucumu sürdürebileceğimden emin olmadığım durumlarda orucumu sürdürebilir miyim ve niyetim ne olacaktır?

C: Dindar ve güvenilir bir doktorun sözünden oruç tutmanızın size zararlı olduğuna dair emin olursanız

veya oruç tuttuğunuzda gözünüze bir zarar dokunmasından endişelenirseniz, oruç tutmanız gerekmez; hatta caiz bile olmaz. Zararlı olacağından endişelendiğiniz durumda, oru-cu niyet etmeniz de sahih olmaz. Ancak, size bir zarar gelmesinden endişelenmezseniz, niyet etmenizin sakıncası yoktur; ama orucun sahih olması gerçekten onun zararlı olmamasına bağlıdır.

5- Ben tıbbi gözlük kullanıyorum, numarası şimdi yüksektir, doktora müracaat ettiğimde gözüme özen göstermediğim takdirde gözlüğümün numarasının daha da yükseleceğini söyledi. Buna göre, ramazan ayında oruç tutmam zor olursa, vazifem nedir?

C: Eğer gözünüze zararlıysa, oruç tutmanız farz olmaz; hatta orucunuzu yemeniz gerekir. Hastalığınız gelecek ramazana kadar devam ederse, her günün orucu için fakire bir müd (yaklaşık 750 gr. ağırlığında örneğin pirinç, buğday vb.) yiyecek maddesi vermeniz gerekir.

6- Annem ağır bir hastalığa yakalanmıştır. Babam da cismen zayıf olduğu için zorluk çekmektedir ve buna rağmen her ikisi de oruç tutmaktalar. Bazen oruç tutmalarının hastalıklarının şiddetlenmesine sebep olduğu, kendine apaçık bilinir bir hal alıyor. Şimdiye kadar onları, en azından hastalıkları ağırlaştığında oruç tutmamaya ikna edemedim; bu hususta bizi aydınlatır mısınız?

C: Orucun hastalığa sebep olduğunu veya hastalığı ağırlaştırdığını ya da oruç tutmaya gücü olmadığını

belirlemek hususunda ölçü; oruç tutan kimsenin kendi teşhisidir. Ama orucun zararlı olduğunu anlar ve buna rağmen yine oruç tutmak isterse, bu haramdır.

7- Geçen yıl uzman bir doktor vasıtasıyla böbreklerden ameliyat oldum. Doktor, ömrüm boyunca oruç tutmamı bana yasakladı. Ben şimdi hiç rahatsızlık hissetmiyor, normal olarak yiyip içiyorum, bu durumda vazifem nedir?

C: Bizzat kendiniz orucun size zararlı olacağından endişelenmez ve buna şer'î bir deliliniz de olmazsa, ramazan ayının orucunu tutmanız farzdır.

8- Bazı doktorların şer'î meseleden haberdar olmamalarını göz önünde bulundurarak bir kimseyi oruç tutmaktan men eden doktorun sözünü dinlemek farz mıdır?

C: Doktorun sözünden orucun kendisine zararlı olacağına emin olur veya doktorun sözünden yahut başka makul bir sebepten orucun kendisine zararlı olacağına dair endişeye düşerse, oruç tutması farz olmaz.

9- Böbreğimde taş toplanıyor. Böbrekte kireçlenme yoluyla taş oluşmasından korunmanın tek yolu, devamlı sıvı maddeler içmektir. Doktorlar, oruç tutmamın doğru olmadığına inanmaktalar, bunu dikkate alarak ramazan a-yının orucu karşısında vazifem nedir?

C: Böbreğin rahatsız olmasını engellemek gündüzleri su veya sıvı şeyler içmeyi gerektiriyorsa, oruç tutmanız farz değildir.

10- Şeker hastalığına yakalanan kimseler günde bir veya iki defa iğneyle ensülin kullanmak ve fazla ara vermeden sürekli bir şeyler yemek zorunda kalıyorlar. Böyle hastalar için doktorlar, şeker miktarının ani düşüşünün baygınlığa yol açmaması için bazen günde dört defa yemek yemelerini tavsiye ediyorlar. Bu gibi insanların oruca karşı vazifeleri hakkında görüşünüzü belirtir misiniz?

C: Sabahtan akşama kadar oruçlu kalıp yemek ve içmekten sakınmak zararlı olursa, oruç tutmaları farz olmadığı gibi caiz bile değildir.

11- Acaba genel ve resmi toplantılarda ve başka durumlarda iftar vakitlerinde Ehlisünnet'e uymamız caiz midir? Mükellef, bu konuda Ehlisünnet'e uymanın takiyye kapsamına girmediği ve bunu gerektiren başka bir neden de olmadığı görüşünde ise, vazifesi nedir?

C: İftar vaktinin girmesi hususunda mükellefin [ister Şîi olsun, ister Sünnî olsun] diğerlerine uyması caiz değildir. Akşamın girdiğini ve gündüzün bittiğini bizzat kendi tespitine veya şer'î bir delile dayandırarak emin olmadan kendi iradesiyle iftar etmesi caiz değildir.

12- Birisi ramazan ayında oruç tutar ve orucu bozduğuna inandığı bir işi yapar da ramazan ayından son-

ra bunun orucuna zararlı olmadığı anlaşılırsa, tuttuğu orucun hükmü nedir?

C: Orucu bozmayı kastetmemişse ve gerçekten orucu bozan bir iş de yapmamışsa, orucu sahihtir.

13- Bir şehit, arkadaşlarından birine kendisi için ihtiyat olarak bir miktar oruç kaza edilmesini vasiyet eder ve şehidin vârisleri ise bu gibi hususlara önem vermedikleri için bu işi onlara bırakmak mümkün olmazsa, arkadaşına da bu iş çetin olursa, bu sorunu halletmenin başka bir yolu var mıdır?

C: Arkadaşı ona kendisinin oruç tutmasını vasiyet ederse, bu durumda şehidin vârislerinin bu hususta bir vazifesi yoktur; şehitten taraf naip olarak oruç tutmak arkadaşına zor olursa, oruç onun da üzerinden kalkar.

14- Ben çok şüphe eden bir kimseyim veya dakik bir tabirle söyleyecek olursam çok vesveseye düşmekteyim; dinî meselelerde, özellikle fûru-u din ile ilgili konularda çok şüphe etmekteyim. Şüphelerimden birisi şudur: Ben geçen ramazan ayında ağzıma yoğun tozun girdiğinde ve onu yutup yutmadığımda şüphe ettim veya ağzıma aldığım suyu dışarı çıkarıp çıkarmadığımda da şüphe ettim; acaba orucum sahih midir?

C: Sorudaki takdirde, orucunuz sahihtir ve bu gibi şüphelere itina edilmez.

15- Hz. Fatıma'dan (s.a) nakledilen Kısa Hadis-i şerifi muteber hadis midir? Acaba oruçlu iken bu hadis Hz. Fatıma'ya (s.a) isnat edilebilir mi?

C: Isnat etme, hadisin yer aldığı kitaplardan nakletme yoluyla olursa, sakıncası yoktur.

16- Bazı âlimlerden ve diğerlerinden, müstehap oruç tutan kimse oruçluyken yemeğe davet edilirse o yemekten yiyebileceğini, bunun orucunu batıl etmediğini ve sevabını aldığını duymaktayız. Bu hususta görüşünüzü açıklayınız?

C: Müstehap oruçluyken mümin bir kimsenin yemeğe davetini kabul etmek şer'î açıdan iyi bir iştir ve mümin kardeşinin davetiyle yemek yemesi orucu batıl ediyorsa da, insan orucun sevap ve mükâfatından mahrum olmaz.

17- Ramazan ayında, birinci günün duası, ikinci günün duası şeklinde her gün için özel dualar nakledilmiştir; bu duaların sıhhatinde şüphe edilirse, onları okumanın hükmü nedir?

C: Her halükârda, şer'an istenilen ve beğenilen bir iş olacağı ümidiyle okumanın sakıncası yoktur.

18- Oruç tutmak isteyen kimse sahur için uyanamaz ve bu yüzden oruç tutamazsa, oruç tutmayı şının günahı kendi üzerine midir, yoksa onu uyandırmayan kimsenin üzerine mi? Ve eğer sahurda yemek yemeksizin oruç tutarsa, orucu sahih midir?

C: Sahurda bir şey yememek sebebiyle bile olsa oruç tutmaktan âciz olduğu için orucu yemek günah değildir ve bu hususta diğerlerinin üzerine bir şey yoktur. Sahurda yemek yemeksizin oruç tutmak da sahihtir.

19- Mescid-i Haram'da itikâf günlerinin üçüncü gününün orucunun hükmü nedir?

C: Yolcu olur ve Mekke-i Mükەرreme'de on gün kalmayı niyet ederse veya yolculukta oruç tutmayı nezrederse, iki gün oruç tuttuktan sonra üçüncü günün orucunu tutarak itikâfını tamamlaması farzdır. Ancak on gün kalmaya niyet etmezse ve yolculukta oruç tutmayı da nezret-memişse, yolculukta oruç tutması sahih değildir. Oruç sahih olmazsa, itikâf da sahih olmaz.